

A FÉRJHEZMENÉS MŰVÉSZETE ÉS EGYÉB PROBLÉMÁK

**ÍRTA
SZOMAHÁZY ISTVÁN**

**BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA 1910.**

TARTALOM

**A FÉRJHEZMENÉS MŰVÉSZETE.
A FELESÉG ELŐÉLETE.
MÉZESHETEK.
AZ OKLEVELES FELESÉG.
AZ EMLÉKEK HŐSE.
A TITOK.
NÉVTELEN LEVELEK.
A HÁZASSÁGTÖRÉS SZIMPTOMÁI.
VÁLÁS ELŐTT.
A MŰVELETLEN FELESÉG.
ÖTVEN SZÁZALÉK.
A BŰNJELEK.
TÁNCISKOLA.
DÉLELŐTTI LÁTOGATÁSOK.
AZ OZSONNA-KÁVÉ.
AZ ÉJ LOVAGJAI.
A KATONATISZT.
GYANUS GRATULÁCIÓ.
PINCÉRNŐK.
FESZTELENSÉG.
TANÁROK.
PERMANENS DOHÁNYOSOK.
A NAGY KALAP.
AZ ÁRKÁDIAI PÁSZTOR LEVELE.
A SZÉDELGŐ.
JEGYESEK.
SÉRTŐDÉSEK.
KARÁCSONYI AJÁNDÉKOK.**

A FÉRJHEZMENÉS MŰVÉSZETE.

I.

Mióta arra adtam a fejemet, hogy reggeltől estig embertársaim panaszait hallgassam, s mint az összes lelki betegségek tudora keressem meg a mindennapi kenyeremet, számtalan fiatal leány fordult hozzám azzal a kérdéssel: miből is áll tulajdonképpen az a művészet, melynek segítségével egy csinos teremtés alkalmas és megfelelő férjhez juthat? A levelek nagyrésze - jogosan vagy jog nélkül, ezuttal nem kutatom - csupa szomorúság és elkeseredés; a lányok meg vannak győződve róla, hogy a mai fiatal emberek csak kényszerűségből házasodnak, csak akkor szánják el magukat a súlyos lépésre, ha az adósságok tengere már-már összecsap a fejük felett. Lehet-e csodálni, - kérdezik - ha ily körülmények között nem sokat érnek azok a vonzó tulajdonságok, melyek régente elegendő kvalifikációk voltak a férjhezmenetelhez: a háziasság, az intelligencia, a szoliditás, sőt még maga a szépség is, mely valaha egyedül is elég volt ahhoz, hogy a nőtlen embereket megbolondítsa? Ma már, egyedül és kizárólag, csupán a pénznek van értéke s a gondos apa egyetlen takarékpénztári könyve sokkal többet számít, mint az egész, előkelő könyvtár, melyet a férjhezmenő leány végigolvasott.

Igaz-e e súlyos vád, csakugyan megromlottak-e ennyire a fiatal urak, a szerelmet és a jóízlést valóban detronizálták-e, ahogy e bájos kis pesszimisták hiszik: mindennek - úgy vélem - érdemes lesz már egyszer a végére járni... A Kárpátoktól az Adriáig - vagyis szezonnyelven szólva: Tátrafüreden, Tátralomnicon és Abbáziában - ezer és ezer fiatal leány jár-keel hasonló gondolatokkal, ezer és ezer finom, csipkebluzos, kék- és feketeszemű teremtés álmodozik arról az édes családi otthonról, melynek ő lenne a királynője, ha - a házasulandó fiatal emberek nem csupa önző és szívtelen legények lennének egytől-egyig, akik szívesen udvarolnak végig egy-egy előkelő fürdőhelyet, bizalmas titkokat sutognak a lányok fülébe, még esetleg arra is rászánják magukat, hogy éjjeli muzsikával verjék föl a hallgató fenyveserdők csöndjét, de az anyakönyvvezetőre egyáltalában nem gondolnak s elvileg csak azokra az esküvőkre járnak, ahol a jóbarátaik kezére rakják a láthatatlan béklyókat.

Bizonyos vagyok benne, hogy száz leány közül kilencvenkilencnek ez a meggyőződése, főképpen azoké, akiknek hozománya inkább lelki erényekből és testi szépségből áll, semmint az osztrák-magyar bank népszerű kiadványaiból. Egész sereg csillogó szemű, romantikus, kis teremtés elfacsarodó szívvel gondol arra, hogy a szerelem csak a rosszul fizetett tárcaírók találmánya s hogy az igazi érzések, melyek valamikor a világot kormányozták, manapság már kizárólag csak a Crocker asszony angol regényeiben találhatók fel, ahol még mindig sűrűen szerepelnek a lovagias és szegény nevelőnőkért is rajongó angol lordok... Ellenben a húsból és vérből való legények - az ügyvédek, az orvosok, a bankfiúk, a gazdag kereskedők, a vasutépítő mérnökök, tehát azok, akiknek bölcsőjét nem a skót főúri kastélyokban ringatták - szívesen megcsókolják a szegény nevelőnőt a homályos folyosókon, de feleségül még a Crocker asszony kedvéért se veszik őket, mert a bútoros, a szabó, sőt a cipész is, akik jövődéli boldogságukra régóta be vannak táblázva, még a legszebb és leghatásosabb szerelmi vallomásnál is többre becsülik a pontos és hiánytalan tőketörlesztést...

Azt hiszem, hogy nem művelek haszontalan munkát, ha egyszer végre a szemükbe nézek a vádaknak, melyekkel hazám deli ifjúságát illetik, s igyekszem kihimezni az igazságot a lányok oktalan pesszimizmusából... Mert - ezt itt rögtön elárulom - az én meggyőződésem egyben-másban eltér attól, amit bájos olvasónőim annyiszor hangoztatnak, s akármilyen különösnek látszik is, habozás nélkül kimondom, hogy a fiatal urak nem mindig olyan feketék, amilyeneknek az elkeseredett kisasszonyok lefestik őket. Sőt: egyenesen azt tartom, hogy a

mai házasulandó legény alapján véve ép olyan naiv és - romlatlan, akár XVII. vagy XVIII. századbeli őse, s ha a szegény, vagy helyesebben: a nem gazdag leányok közül manapság több marad pártában, mint régente, annak legnagyobbreszt maguk a fiatal hölgyek az okai. A férfiak már születésükkel magukkal hozták a világra a vágyat, hogy életüket és ebédlőjüket egy kedves és graciózus kis teremtéssel megosszák, s a cinikusság, mellyel oly szívesen tüntetnek, néha csak hazug álarc, mellyel a gúnyolódó világ elől az igazi érzéseiket eltakarják. A dolog tehát úgy áll, hogy nem a házasulandó legények idegenkednek az anyakönyvvezetőtől, hanem a leányok járatlanok a férjhezmenés művészetében. A mai kisasszonyok ugyanis teljesen au fait vannak a cinquecento művészetével, de az előbbi - mely hasonlíthatatlanul fontosabb lenne rájuk emennél - ép úgy elfelejtik megtanulni az iskolában, mint a szülői ház födele alatt. Ők is, meg az édes mamájuk is konokul azt hiszik, hogy egy karcsú termet, egy csillogó szempár s két unciónyi finom kacérság már tökéletesen elég ahhoz, hogy a fiatal leány az asszonyi méltóságot elérje...

A következőkben igyekezni fogok rá, hogy a leányokat tévedésük felől felvilágosítsam.

II.

Elsősorban is szeretném tisztázni a kacérság kérdését, s megállapítani azt a határvonalat, melyen túl a kokettéria már kihágásszámba megy, s mindenre inkább alkalmas, mint arra, hogy a férjszerzés művészetének kellékei közt szerepeljen. Udvarias ember létemre nehéz kimondani, hogy a mi fiatal leányaink egyáltalában nem tudnak mértéket tartani a kacérkodásban, s a határvonalon innen is, túl is, helytelen és nevetséges túlzásokat követnek el. Nem vagyok valami megsavanyodott, vén puritán, s így nem helyeslem feltétlenül ama régi, erkölcsös hajadonok viselkedését, akik elvileg tartózkodtak attól, hogy egy idegen, nőtelen úr szemébe nézzenek, s szégyenkezve játszogattak a kötényük bojtjával, mikor házasulandó legény tünt fel a látóhatáron. Az ilyen túlságos szendeség mindig az együgyűség gyanuját kelti fel, vagy legalább is a furfangos alamuszíság gyanuját, mert a mai urak már nem hisznek az abszolút ártatlanságban, s bizonyosra veszik, hogy a szemeit lesütő, pironkodó gyermek titokban a pikánsabb francia regényeket is elolvassa. Manapság, mikor a hölgyek sokkal többet beszélnek a feminizmusról, mint a tojás piaci áráról, nem lehet többé feltenni a fiatal leányokról, hogy a maguk női voltának értékét, izgató voltát ne ismernék kellőleg, aminthogy körülbelül kétségtelen is, hogy a legtöbb tizennyolcéves leány, bármily buzgósággal játssza is a tudatlan Gretchent, mikor egy férfivel beszél, titokban ezt gondolja magában:

- Ez az úr is sokkal jobb szeretné, ha az anyuskámat egy jótékony tündér most hirtelen elragadná mellőlem a csöndes óceán egy szigetére...

A mértéktelen szendeséget tehát semmiképpen se helyeslem, mert nincs többé férfi, aki hinne a multszázadbeli erényekben, de viszont a világért se esem lelkesedési rohamokba, ha egy fiatal úrileány minden áron a huszadik századbeli hölgyet játssza, aki azon a nézetten van, hogy korunkban a tisztességes leánynak - ha azt akarja, hogy modern teremtésnek nézzék - szerepet kell cserélnie a maitresse-ekkel. Mert a dolog csakugyan úgy áll jelenleg, hogy míg a »kis barátnők« szigorú diszkrécióval viselkednek és sértőnek találják, ha valaki szabadabb modorban cseveg velük, a tiszta, finom és jó családbeli leányok majdnem zavarba hozzák az urakat különös megjegyzéseikkel, melyek állandóan a pornográfia határait súrolják. A magam részéről láttam már, hogy elegáns, fiatal hölgyek olyan pillantásokat vetettek az udvarlóik felé, melyek nyiltabban beszéltek a legdivatosabb francia bohózatoknál, s a magam fülével hallottam akárhányszor a fenyvesek között, vagy a tenger partján, amint fíus blúzba öltözött, csinos teremtések ilyeneket mondtak tenniszruhas lovagjaiknak:

- Mondja, mi lenne az első dolga, ha most egyedül lennénk egymással?

Vagy:

- Miért tébolyodnak meg maguk mindjárt, ha egy jóra való természetű leányt látnak?

És nem egyszer történt, hogy én, az öreg ember, pirultam el a homlokom csúcsáig, mikor egy szép és ártatlanszemű kis teremtes ezt kérdezte fülem hallatára az udvarlójától:

- Gondolja, hogy lenne bennem egy kis temperamentum, ha véletlenül négyszemközt lennék magával?

Értsük meg egymást: a világért se akarok olyasmit állítani, hogy ezt a tónust a mai fiatal urak nem hallják szívesen. Sőt: készséggel kiállítom nemem felől a bizonyítványt, hogy a szolid, szerény és komoly leánynál százszor jobban érdekel minden férfit az izgalmas és pikáns perspektivákat sejtető kisasszony, akinek szemeiben visszafojtott szenvedélyek égnek, míg kíváncsi ajkáról jókedvű huncutság és ingerlő kétértelműség röpköd felénk. Ez talán kárhóztatni való, de így van, - ám az is tagadhatatlan bizonyosság, hogy a legaljasabb és legkönnyelműbb férfiak kivételével minden garçonember ellágyulva és szentimentális lélekkel gondol a maga házasságára, s valóságos félelem fogja el, ha a saját feleségét képzele bele az illetlen beszélgetések központjába, ahol legényként különben kitűnően érezte magát. »Hogy fog esni nekem, ha majd az asszonykori udvarlóival is abban a tónusban beszél, amelyet velem, a leánykori udvarlójával szemben használt?« - kérdezi magától megdöbbenve. És mivel csöpp kedve sincs hozzá, hogy a leendő felesége szórakozásaiban mint csendes gibic szerepeljen, s még a gondolatától is retteg annak, hogy drága kis cicája az idegen urak érzékeit izgassa, ha fájó szívvel is, de lemond arról, hogy snájdig felesége legyen, s inkább egy kevés nyárspolgári unalom elviselésére is hajlandó, semhogy majd a fiatal asszony angol szoknyája körül lebzselő, zsákmányra vadászó gavallérok mohó pillantásait eltűrje...

Mindebből azonban távolról se következik, hogy a mai fiatal leány visszatérjen az őskori modellhez, s pironkodva a köténytével játszogasson, ha jókedvű gavallérok léhaskodnak körülötte. Nem kell éppen túlzásba vinni a naivitást, - hiszen amúgy se hisznek benne - de nem is szabad a romlott és szókimondó teremtest játszani, mikor erre, Istennek hála, amúgy sincs semmiféle jogcím. Mert a frivolitás még nem azonos a finom tréfával és a nyers pikanteriát se szabad összetéveszteni az okos, ingerlő és elmésségtől sugárzó huncutsággal...

III.

Sok vita folyt már arról, vajjon a kifejezetten szép leányok könnyebben jutnak-e férjhez, mint azok, akik csupán valami különös egyéni bájosággal vagy graciozitással hatnak a férfiakra, s a vélemény általánosan az, hogy a hódításhoz a vakító szépség nem okvetlen szükséges, sőt: éppen a feltűnően szép leányok maradnak legtöbbször pártában. Ez az állítás igen érdekesen hangzik, de nem igaz, mert a férfiak - valljuk meg őszintén - nagyjából a fantáziájuk befolyása alatt állanak s a bizalmas tête à tête-ot, mely majd a házasság után várakozik rájuk, sokkal szívesebben képzelel el egy formás és gyönyörű fiatal asszony társaságában, mint egy olyan partnerrel, aki jó, kedves és finom lelkű, de a női szépség fokozatai közül megelégszik az úgynevezett csinosítással is. Ez bizonyára nem helyes dolog, mert - miként a régi olvasókönyvek oly talpraesetten dalolták, - minden földi szépség mulandó, ellenben a lelki erények a síríg elkísérnek bennünket, de aki a férfiak átlagát ismeri, jól tudja, hogy a mai legények sokkal önzőbbek, semhogy az olvasókönyvek axiómái szerint rendeznék be az életüket. Az igazán szép leány mindnyájunkat megörjít egy kissé s ha bizonyosak lehetnénk benne, hogy később nem lesznek szerencsés vetélytársaink, Jágocsi Péterffy József szíves tanítási ellenére is inkább lépünk oltár elé a ragyogóan szép leányokkal, mint a pusztán kedvesekkel és graciózusokkal.

Az a kétségtelen tény tehát, hogy a legtöbb férfi a felesége megválasztásánál nem a szédületesen csábító külsőre helyezi a főszűlyt, s a bájos, finom és egyszerű kis teremtesekhez sokkal több bizalommal közeledik, mint a kimondott beautékhez, nem a bölcsességen és jó ízlésen alapszik, mint inkább a nem is egészen megokolatlan félelmen, hogy a nagyon szép feleség ép oly veszedelmes jószág, mint a csillogó ékszer, vagy a duzzadt erszény: könnyen ellophatják az embertől. Ha az udvarlóktól nem kellene félni, a férfiak nagy többsége okvetlen elkövetné azt az ostobaságot, hogy a megvesztegető külsőért minden egyéb kvalifikációt elengedne s nem gondolna arra, hogy egyszer még a legérzékibb szerelem is helyet enged a szürke és mindennapi közönynek.

Vajjon ki tudják-e hámozni a tanulságokat ezekből a kétségtelen és le nem tagadható igazságokból? Ha a férjhezmenő leányok oly ravaszok lennének, mint a bécsi keleti akadémia nagykövetjelöltjei, akkor ügyesen alkalmazkodnának a férfiak e sajátzerű gondolkodásmódjához s a viselkedésüket mindig kellő összhangba hoznák a külsejükkel, vagyis: a nagyon szépek mindig szerények, egyszerűek és háziasak lennének, akik elvileg őrizkednének még a legkisebb kacérkodástól is, nehogy azt a gyanut keltsék, hogy férjhezmenetelük után se fognak idegenkedni az udvarlóktól. Ezt annál könnyebben megtehetnék, mert a vakítóan szép nőnek nincsen is szüksége arra, hogy kacér legyen, hiszen minden férfiszem enélkül is megakad rajta. Akit a jó Istenke csábító és ellenállhatatlan külsővel áldott meg, az okosan teszi, ha komolynak, finomnak és disztíngváltnak mutatkozik (ami remélhetőleg meg is felel a lelki disztípozícióinak) s nem a kitörni készülő vulkánt játssza, aki perzselő szenvedélyességgel akarja magába bolondítani a férfiakat. Mert a férfiak szívesen beléjük fognak bolondulni, de feleségül nem veszik őket. Ellenben azok, akik inkább bájosak, mint kimondottan szépek, nem cselekszenek oktanul, ha a természet adományait kikorrigálják egy kevés jóízlésű kacérkodással, ami alatt persze nem a mulatók télíkertjeiből ismert, kompakt és kiadós kokettériát értem, hanem finom sejtetését annak, hogy még a legdisztíngváltabb úri kisasszony is álmodozik némelykor egy-egy édes és bizalmas pillanatról. De ugyan mit magyarázom én a leányoknak, hogyan kell a jó illendőség határai között kokettnek lenni? Bizonyos, hogy ezt nem tőlem, a kihűlt szívű aggastyántól tanulják meg, hiszen a kacérságra való hajlamot ép úgy magukkal hozzák e világra, mint a tigris a vérszomjat, a nyúl a finom hallást, a hiúz az éleslátás művészetét, s mint mi férfiak azt a gyarlóságunkat, hogy egy gyönyörű óra reményeért habozás nélkül feláldozzuk legényéletünk szabadságát és függetlenségét.

IV.

Ha nem a huszadik századbeli leányoknak írnék, akik már rég kikerültek az iskola padjaiból, s gúnyos ajkbiggyesztéssel fogadnak minden olvasókönyvbe való axiómát, akkor áhítatos arccal állanék most fel a katedrara s kenetes hangon szólnék ahhoz a sok szőke és barna huncuthoz, aki az előadásaimat végighallgatja:

- Kisasszonyok, sohase szabad megfedekezniük arról, hogy az egyszerűség és a szívjóóság azok a tulajdonságok, melyeknek révén a fiatal leány az igazi boldogságot elérheti. Ha azt akarják, hogy egy becsületes férfi a szívét és a nevét odaajándékozza Önöknek, akkor bűnös kacérság és felületes léháskodás helyett a háziasság nemes erényeivel kell tündökölniök a világ előtt. A fiatal nő, aki magához méltó társsal óhajtja végigjárni az életét, mindig azt mondja, amit gondol, szerényen, de öntudatosan viselkedik, csinos, de egyszerű ruhában jár s több súlyt helyez arra, hogy a háztartás titkaiban járatos legyen, mint arra, hogy a divatos, francia vígjátékokat ismerje. Vagyis, nem azt ambicionálja, hogy afféle titokzatos talánynak tartsák, hanem azt, hogy derék, jó, őszinte és egyszerű teremtest lássanak benne...

Igy szólanék, ha az olvasókönyvek számára írnám ezeket a felületes tanácsokat s az osztatlan és elosztott népiskolák jámbor kis növendékeit kellene kitanítanom a férjhezmenés művészetére. De mivel koros ember vagyok s nagyon is jól tudom, hogy a szende és egyszerű leányok álarca alatt nagyon is raffinált kis ördögök lappanganak s hogy a férfiak, akikből a leendő férjek anyaga kikerül, ennek a ravasz és perverzus kornak a szülöttei, fájó szívvel el kell magamban altatnom a becsületes moralistát s így kell szólanom az én alamuszi olvasónőimhez:

- Szégyellem magamat, de azt a tanácsot kell adnom Kegyeteknek, hogy sohase mutassák meg az igazi lelküket az esküvő előtt... Azt a leányt, akinek a karaktere nagyon is átlátszó, aki mindig úgy beszél, mint ahogy érez, csak a legpuritánabb férfiak veszik manapság feleségül... De hol találunk Kegyetek puritánokat a huszadik században?... Ez a faj ép úgy kiveszőfélben van, mint ama nagy és félelmetes vadak, melyek régente az egzotikus vidékek erdőségeit benépesítették...

Ne vádoljanak azzal, hogy csalásra és hazudozásra biztatom a fiatal leányokat: hiszen távolról se gondolok olyasmire, hogy valaki affektált erényekkel ejtse tévedésbe a háztűznéző legényeket. Nem azt kívánom én, hogy az eladósorban levő kisasszonyok, akiknek a lelkében a temperamentum egész óceánja hullámszik, a kötenyűk csücskével játszó, hatvanas évekbeli hajadonokat imitálják; sőt egyenesen azt mondom, hogy a nagyon is szerény és házias leányt manapság - elég hiba! - nevetségesen alacsony árfolyamon jegyzik a házasság börzén. Az én szerény tanácsom mindössze annyiból áll, hogy a fiatal hölgyek számoljanak kissé a fiatal urak izlésével; s ha a mai férjjelöltek mindenáron titokzatos és talányszerű lényeket akarnak az oltár és az anyakönyvvezető elé vezetni, hát igyekezzenek magukat körülvenni a titokzatosság és a talányszerűség látszatával, még abban az esetben is, ha jó gazdasszony létükre tulajdonképpen sokkal több gondjuk van arra, hogy a kovászos uborkát télire konzerválni tudják, mint arra, hogy divatos regényhősnők legyenek...

Ez a kor - mit tagadjuk? - veszedelmesen eltávolodott azoktól az egyszerű és becsületes érzésektől, melyek nagyapáink öreg szívébe egy-egy jó kis leány képét oly kitörölhetetlenül belevésték. A versekben és a novellákban ők is visszafojtott lélekzettel olvasták annak a rejtelmes női szfinxnek a történetét, aki démonikus tulajdonságaival megtévelytette az útjába kerülő férfiakat, de amikor arra került a sor, hogy a maguk számára feleséget válasszanak, akkor habozás nélkül faképnél hagyták a démonokat, s egy-egy kedves, finom és egyszerű kis teremtetést vittek haza élettársul a családi tűzhelyükhöz. A mai generáció abban különbözik a régitől, hogy - hacsak a nagy hozomány meg nem változtatja az izlését - feleséget is a bájos és titokzatos lények között keres, mert enervált idegzetét a házias egyszerűség többé nem tudja kielégíteni. Később, mikor már belőle is rendes, adófizető filiszter lesz, lojálisan belátja, hogy a konyhapénzt okszerűen kezelő feleség többet ér egy polgári háztartásban, mint a rejtelmes és csábító démon, de amíg ehhez az okos és praktikus meggyőződéshez eljut, konokul ragaszkodik ahhoz, hogy gyerekes illúzióit respektálják. Miért ne tennék meg hát neki a fiatal leányok ezt a szívességet, ha ennyire ragaszkodik hozzá? A mai kisasszony, akinek rendszeren több az esze és a józansága, mint a nála tíz évvel öregebb férfinek, számol is a házasulandó legényeknek ezzel az érzésszel aberrációjával s egy okleveles színművésznőt is megszégyenítő művészettel adja a két lábon járó, titokzatos és csábító talányt, aki voltaképp csak tévedésből került erre a planétára, mert egész lénye csupa megfélemlítő misztikum és különösség. Hogy eközben az uriszoba berendezésére, a mindenesleány havi bérére s a télire elteendő csiperke-gombára gondol, az nem baj, hiszen az a földolog, hogy az imádott, de ostoba férfi a démoni voltában egész az esküvő napjáig komolyan higgyen. Ha már ugyanis a hozomány nem sok, legalább illúziók dolgában nem szabad fukarnak és takarékosnak lennie.

V.

Előző cikkemben azt írtam, hogy a mai férfit - akinek idegrendszere távolról se olyan egészséges, mint például a néhai való Kinizsi Pálé - sokkal jobban érdekli az a titokzatos női démon, aki a fantáziáját és az érzékeit izgatja, mint az egyszerű, szelid és affektáltság nélkül való teremtés, aki még álmában se ambicionálja, hogy a divatos regények hősnőjéhez hasonlítson. Mivel alapos a gyanum, hogy ezt a kijelentésemet sokan félremagyarázzák s így komolyan aggódom, hogy néhány türelmetlen fiatal leány most az én felelősségemre a forróvérű és bájos félbolondot fogja játszani az udvarlói előtt, mielőtt nagyobb bajok lennének, sietek kijelenteni, hogy én abszolút nem tartozom azok közé, akik az úgynevezett race-hölgyek láttára görcsöket kapnak a túláradó lelkesedéstől...

Kisasszonyok, értsük tehát meg egymást: nekem ugyan eszembe se jut olyan ostobaságot kívánni, hogy az egészséges és józaneszű fiatal leányok, minden jobb meggyőződésük ellenére, a mű-tébolyodottat játsszák s az orfeumban táncoló spanyol sennoriták temperamentumával illessék magukat a házasulandó legények előtt. Mikor azt mondtam, hogy az eladó kisasszonynak manapság egy kicsikét a titokzatos női lényt kell játszania, abszolút nem gondoltam arra, hogy az egészséges és jókedvű pesti leányok ibseni vagy maeterlincki ábrázattal, vagy mámorosan tüzes pillantással hódítsák meg habozó udvarlóikat. Csupán annyit kívántam tőlük, hogy ne mutassák ki igazi lelküket a legelső szóra, ne tartsák minden érzésüket üveg alatt - ha már a fiatal nagyságos uraknak ebben oly szörnyű kedvük tellik -, hanem játsszák néha-néha a bájos és megfeythetetlen szfinxet, aki a szemében sejtelmes ígéretekkel libeg végig ezen a ködös és prózai világon.

Azt hiszem, hogy e magyarázat után nem kell többé ama vád ellen védekeznem, hogy én a fiatal hölgyeket hisztérikus démonokká akarom átalakítani, hiszen ha ilyesmi lenne a szándékomban, csakugyan nem érdemelném meg, hogy kicsi pajtásaim - a sok-sok leány, aki mindennap a leveleivel fölkeres - ezeket a hosszadalmas locsogásokat végigolvassák. Aki azt a hallatlan ostobaságot akarná elhithetni velük, hogy a férfi, még ha kétszer oly enervált is, mint amilyen, a félbolondok közül fog feleséget keresni magának, az bizonyára tudatosan és rosszhiszeműen hazudik. Mert egy unciányi titokzatosság ingerli és izgatja a huszadik századbeli legényt, aki a nőt (persze csak a szépet és a fiatal) különös és felsőbbbséges lénynek tartja; de az a bizonyosság, hogy az imádott teremtés egy markotányosnét is megszégyenítő temperamentummal foglalja el trónját családi tűzhelyünkönél, mint a ház királynője: aligha fog lelkesítőleg hatni arra a férfire, aki nem egy mámoros éjszakára, hanem egy hosszú és tiszta élet harmóniájára gondol, mikor a nagy lépésre elszánja magát...

Mert egy dologgal tisztába kell jönnünk, t. kisasszonyok: azzal, hogy a házasulandó férfiúnak, bármilyen érzéki és extravagáns fiú is különben, a döntő pillanatban mégis csak eszébe ötlük az a csekélység, hogy a hosszú együttélés nem csupán mámoros éjjelekből, nem csupa forró csókból és szenvedélyes ölelésből áll, hanem sok-sok józan és prózai pillanatból is. Mivel alapjában véve minden agglegény torkig van a körített marhahússal és a banális kávéházi éjszakázásokkal, mivel még a legcinikusabb legény életében is elérkezik egyszer az a perc, amikor undorral és elkeseredéssel tér haza hideg és elhagyott tanyájára, egészen bizonyos, hogy a férfi, a nagy pillanat előtt, az ő édes kis babáját nem csupán a lobogó szenvedélyek tüzeiben képzeleli maga elé, hanem egészen más, köznapi pózokban is: például mint bekötött fejű menyecskét, aki a házas ebéd menüjét megállapítja, vagy mint derék és szorgalmas gazdasszonyt, aki haragosan csípőre teszi a kezét, ha a mosóné kirojtolt állapotban hozza haza a drága uracskája gallérjait. És akármilyen furcsa is: ennek a derék kis nőnek a képe sokkal vonzóbban és ingerlőbben hat rá, mint a szemeit forgató, hisztérikus démoné, aki még a nagymosás vagy a barackbefőzés idején is lázas és emésztő ölelésekről ábrándozik.

A fiatal leány és a fiatal férfi közt ugyanis - rágalmazzuk meg egyszer a saját nemünket - lelkileg is rengeteg különbség van. A leány - már t. i. a finom, jól nevelt és szelíd teremtmény, nem pedig az a gögös tündér, aki selyem cipellőjével kegyetlenül el akarja tiporni az összes férfiakat - otthon, a poétikus magányában mind arról álmodik, hogy férjét a föld legboldogabb halandójává teszi; ellenben a legény csupán a maga boldogságára és kényelmére gondol, mikor hosszú lelki küzdelmek után végre elszánja magát arra a nagy áldozatra, hogy az ő felelősség nélkül való szabadságának búcsút mond. A leány férjhezmenetelének többnyire a szerelem a rugója; a férfi házasságáé legnagyobbbrészt az önzés, hogy ezután szuverén fejedelemként dédelgetheti majd magát egy bájos és szelíd kis teremtménnyel. Csak természetes tehát, hogy elhatározásában a jó ebédeknek s a korrektül mosott galléroknak is ép oly részük van, mint annak a csábító perspektívának, hogy ő lesz az a szerencsés, aki egy fiatal leány legelső szerelmi fellobbbanásának isteni primeurségében gyönyörködni fog.

Amikor tehát azt tanácsolom, hogy az eladósorban levő kisasszonyok olykor-olykor a titokzatos sellőt játsszák, ismétlem, távolról se gondolok olyan izléstelenségre, hogy finom és disztíngvált úri leányok a mulatók télikertjének tónusával akarják meghódítani az udvarlóikat. Aki a szenvedélyes és félbolond démont játssza, az esetleg megtévelyíthatja a férfiakat, de törvényes férjet a tévelyodottak közt aligha fog találni.

A FELESÉG ELŐÉLETE.

Egy fiatal ember - a történet valamelyik vidéki városban játszik - beleszeret egy szép, kedves és művelt úrleányba, s bár anyagi viszonyai nem igen engedik meg a nősülést, minden nagyobb lelki tusa nélkül, már néhány heti ismeretség után, oltár elé vezeti szerelmesét. Egy ideig nagyon boldogok, - az ördög elvihetné ezt a világot, ha az ember még ilyenkor se lenne boldog - de csakhamar megváltozik a helyzet: a férj, különböző szimptomákból, azt a gyanút meríti, hogy a felesége talán nem is volt az a szende, simuló, ártatlan kis leány, akinek ő az esküvője előtt hitte. Sőt: minden jel arra mutat, hogy önagyságának van valamije, amitől az ezredik férj sincs túlságosan elragadtatva: t. i. úgynevezett előélete. Természetes, hogy ez a gyanú szörnyen elkészeríti az életét, s most pokolian ég attól a vágytól, hogy a felesége multjába egy kicsikét belepillanthasson. Meg is tenné, de van egy körülmény, ami félénkké és habozóvá teszi: attól tart ugyanis, hogy a gyanuja nem volt alaptalan... Könnyen megeshetik, hogy olyan dolgok derülnek ki, melyek a szép, fiatal asszonyt kompromittálják, s akkor, - akkor aztán örökre befűtöttek a házaseleti boldogságnak. Így legalább, a titokzatos bizonytalanban, azzal vigasztalódhatnak, hogy hátha csak üres szóbeszéd a sok pletyka, amivel önagyságát ellenségei illetik; de ha egyszer világosan kitudódik, hogy a rágalmazók csakugyan nem hazudtak, akkor aztán élete végéig sirathatja elveszett lelki harmóniáját.

Nem kell gyávasággal vádolni azt a szegény embert, aki ily körülmények között hozzám, a tapasztalt vénemberhez fordult tanácsért, mert az ő lelki állapota nagyon is megérthető. A bizonyosság, ha rossz dologra vonatkozik, gyakran gyilkos méregszámba megy, míg a bizonytalanság, ha kínos tépelődéssel jár is, mindig nyitva hagyja a zsilipjét annak a lehetőségnek is, hogy hátha ok nélkül estünk kétségbe. Csavargásaim közben a sors egyszer egy nagyon előkelő, magas állású úrral hozott össze, aki oly kedves volt, hogy a bizalmával megtisztelt, sőt azzal is kitüntetett, hogy a gyönyörű, napsugaras Riviérán heteken át nekem szentelte a dejeuner utáni sziesztáját. Mindennap ott ültünk a földközi tengerre néző, virágos terrászon, s boldogan, derüs lélekkel kevergettük a fekete kávékat, míg a kék habokon olajsárga vitorlák ringatóztak a távol látóhatár szélén. Édes, poétikus délutánok voltak ezek, nem csupán azért, mert a világ egyik legszebb panorámája csillogott a szemem előtt, hanem azért is, mert néha órákon át gyönyörködtem egy bájos, finom és okos öreg úr elmésségében is. Sokat és sokféléről beszélgettünk és egyszer - mi természetesebb ennél? - az asszony, a szerelem is szóba került, még pedig annak a szenzációs, s akkor időszerű drámának a révén, hogy egy párisi mérnök a bűnbeesett, fiatal feleségét agyonlőtte. Az én fehérhajú barátom egy darabig hallgatva szívta a szivarját, majd egyszerre elmosolyodott és így szólott hozzám:

- Az én életemnek is volt egy napja, amikor közel álltam egy efféle örűtséghez. Nagyon fiatal voltam akkor, Meudonban éltem, s bolond módjára szerettem a feleségemet. Soha, egy pillanatig se jutott az eszembe, hogy ez az édes teremtes valaha hűtelen lehetne hozzám. De egyszer szörnyű dolog történt velem: névtelen levelet kaptam, melyben az állott, hogy a feleségem két hónap óta megcsal. Akkor éppen betegen feküdtem otthon hosszú heteken keresztül - Sziciliából makacs rheumát hoztam magammal - s a feleségem hetenként egyszer egyedül szokott bemenni Párisba, hogy sürgős ügyeinket elintézzé. A névtelen levélíró azt állította, hogy ilyenkor, a párisi kirándulások alkalmával, szokott találkozni a leánykori kedvesével, s a címet is pontosan közölte, ahol ezek a pásztorórák lefolynak. Elképzelheti, hogy borzasztó pillanatokat éltem át, s eleintén az volt a tervem, hogy titokban én is beutazom Párisba, de később valami sajátságos lelkiállapotba jutottam... Egyedül voltam otthon a nyaralónk hálósobájában, s estig, amikor a feleségem hazatérni szokott, ugyancsak volt időm hozzá, hogy okosan gondolkodjam. Isten tudja, hogyan történt: de hosszú tépelődés után elhatároztam, hogy egyáltalában nem fogok reagálni a névtelen levélre. Hirtelen arra gondoltam

ugyanis, hogy mi fog történni, ha a piszkos levél igazat mondott?... A szép, finom, poétikus életemnek vége lesz, a drága otthonom idegen kézre kerül, s a feleségem édes csicsorgása mindörökre elhal, elmosódik e végtelenségben... Nevessen ki, tartson gyávának, de nem volt erőm hozzá, hogy a virágillatos nappalaimról, a csillagos, nyugodt, gyönyörű estéimről lemondjak. A levélről semmit se szóltam a feleségemnek, s néha - mit tagadnám? - borzasztó gyötrődések közt gondoltam arra, hogy hátha mégis igaza volt annak a gazembernek, de máskor megint édes harmónia költözött a lelkembe, mert bizonyosra vettem, hogy ez a drága teremtés csak engem szeret... Így öregedtem meg, így virradt rám az a szomorú este is, mikor életem társa örökre egyedül hagyott a földön... És most, ha azokra az időkre visszaemlékezem, boldogan így szólok magamban: Okosan cselekedtél, mert megmentetted az életed nyugalma... És lássa, kedves barátom, én csakugyan azt hiszem, hogy okosan cselekedtem...

Most, hogy annak a töprenkedő férjnek a levelét végigolvasom, eszembe jut az én bölcs és fehérhajú öreg barátom, akivel a beaulieu-i terrasszon valaha együtt ittam a fekete kávémat... És azt mondom: ne bántsa a multat, ne mérgezze meg az életét, hanem élvezze hálásan azokat a gyönyörűségeket, melyekkel a jó végzete megajándékozta...

MÉZESHETEK.

A kérdés, melyről alább beszélni fogok, régidők óta foglalkoztatja a közvéleményt s én igen hálás vagyok az iránt a vidéki olvasóm iránt, aki alkalmat adott hozzá, hogy ezt a pikáns ügyet nyilvánosan pertraktálhassuk. Nem kisebb dologról van szó, mint a mézeshetekesek viselkedéséről közvetetlen a házasság után, vagyis abban az időben, amikor minden ember pillantása gúnyosan, mosolyogva és irigy tekintettel mered a boldog és szégyenkező fiatalokra.

De lássuk előbb a levelet, mely annyira jellemző a mi úgynevezett finom és előkelő társadal munkra:

»Meglehetősen kényes kérdésben provokálom egy egész kis társadalom nevében a Mindennapi problémák írójának döntését.

Az eset az, hogy egy helybeli, ifjú házaspár a középosztályból, - a férj: ügyvéd, a feleség: orvos leánya - egybekelésük után nem ment nászútra, hanem itthon töltötte a mézesheteket. A házaspár, alig pár nappal a menyegző után, az utcán és színházban is mutatkozott, az ismerősök között is megjelent, sőt a fiatal asszony, az esküvő után hatod- vagy hetednapra, a tennisz-pályán megjelent és ott a játékokban részben közeli, részben távoli ismerősök közepette résztvett.

Számosan megütköztek e sablonellenes magatartáson és a legtöbben izléstelenségnek, a társadalmi illemszabályokba ütközőnek minősítették ezt a viselkedést. Meg kell jegyez- nem, hogy az ifjú pár már körülbelül két év óta jegyben járt, nyilvános helyeken mindig együtt jelent meg és a társadalom már rég megpecsételte, hogy férj és feleség lesznek.«

Akik a divatos intézményeket tanulmányozták, már nagyon régen eldöntötték, hogy a nászút- nak a legtöbb esetben nem az a célja, hogy a két szerelmes zavartalan magányban élvezhesse a maga rövid és soha vissza nem térő boldogságát, hanem az, hogy a világ indiszkrét pillantásai elől megmeneküljön. Az új házasok ugyanis - csak a jó Isten tudja milyen okból - valami szörnyű géneben érzik magukat, ha az első hetekben ismerősökkel találkoznak, s két- háromezer kilométert is szívesen megtesznek, csak hogy a megszokott milieujökből kimene- külhessenek. Hogy a franciák, az angolok, vagy a norvégek indiszkrétciója mennyivel elvisel- hetőbb, mint a magyaroké, azt nem tudom, de viszont megállapíthatom, hogy a nászutas párokat Velencében, Párisban és Londonban is száz méternyi fölismerik és a színházban, az utcán, a szállodában ott is ép oly ravasz és bizalmaskodó mosollyal nézik végig őket, akárha ki se mozdultak volna a debreceni nagyerdőből. A nászút tehát - amennyiben a világtól való elvonulás a rendeltetése - egyáltalában nem felel meg a céljának, vagy csupán abban az esetben felel meg, ha a fiatal pár - mint a mágnáscsaládokban szokás - egy világ háta mögött fekvő, falusi kastélyban húzódik meg, melyet mértőldes rengeteg vesz körül. A nászútnak tehát csak akkor van értelme, ha a két szerelmes nem a tolaikodó pillantások elől akar elmene- külni, hanem új és csábító keretbe akarja foglalni azokat az impresszióit, melyekhez hason- lókra úgyse fog akadni többé ebben a rövid és szomorú, emberi életben...

Áttérve most már a mi esetünkre, azt kérdezem: hol az az isteni vagy emberi morál, mely kivetőt találhat abban, hogy egy fiatal házaspár nyilvánosan mutatkozdhassék ismerősei előtt? Ha viszonyaik nem engedik meg, hogy költői benyomások után szaladgáljanak, ugyan mi- csoda bűn az, amiért a megszokott környezetükben restelkedniök szükséges? Hogy szeretik, hogy dédelgetik, hogy imádják egymást? Vajjon annak a tisztelt kisvárosnak a kávéénikéi, akik most oly vígan szapulgatják a »szemérmetlen« teremtetéseket, talán mindeddig abban a hitben éltek, hogy ezek ketten gyűlöletből léptek az oltár elé? És ha a kéthetes házasoknak szégyenleniök kell magukat a nyilvánosság előtt, miért nem kell szégyenkezniök a két-

hónaposoknak, vagy a másféléveseknek? Azokról talán nem tehető föl többé, hogy otthon, a négy fal között, csókokkal és ölelésekkel teszik forrókká a gyönyörű éjszakákat? Ha a hathónapos házasok csókja nem szégyen, miért szégyen az ötnaposoké vagy az egyheteseké?

Sok kérdés ez, de őszintén megvallom, hogy egyikre se tudnék kielégítő választ adni, hacsak azt nem, hogy a mi nagyképű társadalmunk sokkal jobban affektál, mint a legzsengőbb korú, falusi bakfis.

Azoktól a szigorú hölgyektől, akik oly fennen emlegetik a spanyol etikettet, egy dolgot szeretnék még utoljára megkérdezni; azt, hogy mennyivel tisztességesebb dolog, ha férjes asszonyok, akiknek viszonyáról a verebek is csiripelnek, nyilvánosan mutatkoznak kedvesüikkel az esti korzón, mintha egy édes, naiv, fiatal párocska, kart karba öltve, jelenik meg a színházban vagy a tennisz-pályán?

AZ OKLEVELES FELESÉG.

A levelet, melyet alább szó szerint közlök, ama temperamentumos és nagyenergiájú hölgyek figyelmébe ajánlom, akik körömszakadtáig, sőt szemkikarmolásig védelmezik azt az álláspontjukat, hogy a huszadik századbeli nő ép oly joggal követelheti a részét az élet küzdelmeiből, mint a legerősebb és a legszívósabb férfi. Amint a levélből látni fogják, akad áruló is a soraikban. Ime:

»Jobb módban voltam s tönkrementem. Jelenleg kisebb fizetésű hivatalnok vagyok s őszintén bevallom: a létért nagyon küzdenem kell. Nőm okleveles tanítónő, de nem tanít. Csekély jövedelmem folytán adósságaim vannak, feleségemet tehát egyszerűen járatom, - fényes toalettekre nem telik - de azért mégis tisztán és rendesen. A folytonos küzdelem folytán gyakori közöttünk a családi élet átka: a civódás. A feleségem szemrehányással illet, hogy keveset keresek, hiszen a társaságabeli hölgyek csinosabban öltözködnek, szebben laknak mint ő. S én érzem, hogy részben igaza van. Vígasztalom, hogy majd igyekszem anyagi helyzetemen javítani s kérem, hogy addig is használja fel tudását, oklevelét s segítsen nékem kenyeret keresni. De ő szigorú és következetes: jellemtelen embernek tartja azt a férfit, ki a saját erejéből nem tudja eltartani a családját s aki rászorul arra, hogy a felesége segítsen neki. S nem segít - »inkább ily embertől válik.« S rokonai ezt a nézetét helyeslik.

Nagyon kérem Önt, mondja meg, hogy igaza van-e a feleségemnek? Mert már magam is hinni kezdem, hogy igaza van. S végtelen jól esnék az Ön vigasztaló szava. Talán rajtam kívül mások is okulnának válaszából, legyen az rám nézve akár kedvezőtlen is.«

Mielőtt igazságos ítéletet mondanék, tudnom kellene, vajjon ez az úr csakugyan az objektív igazságot közölte-e velem, s vajjon nem az ő hanyagsága, vagy indolenciája-e az oka annak, hogy ő nagysága nem öltözködhetik oly elegánsan, mint a társaságabeli, úri hölgyek, s nem lakhatik olyan fényes és előkelő lakásban, mint amilyenre oly mély meggyőződéssel reflektál. Mert ha a férj lustaságában rejlik a hiba, akkor még az ilyen nagyigényű dáma se annyira ellenszenves előttünk; hiszen végre is az asszonyi őstermészetben rejlik, hogy minden nő - a szép is, a csunya is - már a megjelenése hódító voltával magára akarja vonni a külső világ érdeklődését. Ha tehát a férj csupa lustaságból vagy léhaságból mond le arról, hogy a jövedelmét megszorítsa, vagy ha kártyára, lóversenyre s egyéb haszontalanságokra költi el azt a pénzt, amit a feleségétől megtagad, akkor ennek a különben nem nagyon szimpátikus hölgynek tökéletesen igaza van, amikor válópörrel fenyegetőzik.

Másként áll azonban a dolog, ha a férj szorgalmas és derék ember, akit csupán a mostoha végzet foszt meg attól, hogy annyi pénzt keressen, mint Lányi Leó és Kornfeld Zsigmond. Azzal a férfival szemben, aki reggeltől estig szívesen dolgozik, csak hogy a családját eltarthassa, az ilyen beszéd egyenesen gonoszságszámba megy. A feleség, amikor az anyakönyvvizsgáló előtt a szemérmes igen-szócskát elszuttogta, nem csupán arra kötelezte magát, hogy az urának dédelgetett háremhölgye lesz, hanem arra is, hogy a gondjait és a szenvedéseit is megosztja vele. Vagyis: ép olyan gyöngéd, figyelmes, önfeláldozó társa, kedvese és mindene lesz az urának, ha az csak szerény polgári jólétéről gondoskodik, - sőt akkor is, ha még a szerény polgári jólétre se telik - mint akkor, ha kényeskedő bábuként selyembe, csipkébe és bársonyba öltözteti. Mi különbség lenne a feleség és a maitresse között, ha amaz ép úgy felmondaná a barátságot, mint a kitartott szerető, mihelyt a léha fényűzéséről le kellene mondania? Hiszen ilyent még a tisztességes maitresse se cselekszik! Isten neki, öltözzék a feleség is drága toalettekbe, ha a viszonyai megengedik, - a jó férj csak örül annak, ha a felesége nemcsak a legszebb, de a legelegánsabb asszony is - ám ne kívánja, hogy az ura

szédelgésből vagy csalásból - esetleg az idegei elpusztításából - fedezze a toilette-számláját, mert ha ezt kívánja, akkor a legutolsó, utcai hercegnőnél is alávalóbb. Ha mindenáron vete-
kedni akar öltözködés dolgában a fiatal Károlyi grófnővel, akkor gondoskodjék saját maga az erre való budgetről, persze tisztességes úton, ha ugyan kvalifikálva van rá, hogy a pénzt ne csak elkölteni, hanem megkeresni is tudja.

Az a nagyzó dāma, akiről a fentebbi levélben szó van, okleveles tanítónő. Mi akadályozza hát meg abban, hogy oklevelének hasznát vegye? Micsoda gonosz és ostoba frázis az, hogy a férj jellemtelenné lesz azért, mert a feleségét dolgozni engedi? Ugyan kérem, nem szégyell ilyet mondani ebben az okos században, amikor egyre a nők egyenjogúsítása felől gajdolunk? Az asszony - általánosságban beszélve - csakugyan nem hivatott arra, hogy a családját fenn-
tartsa; de mikor arról van szó, hogy a fényűzésre szánt kereset szaporodjék, s mikor a nőnek minden módja megvan hozzá, hogy a dolgoz és becsületes ura válláról az ilyen kínos terhet levegye, akkor méltóztassék csak hasznát venni annak a diplomának, s biztosítom róla, hogy ezzel sokkal tisztességesebb dolgot művel, mintha - feleségi hivatásáról csúful megfélelkezve - azoknak a hitvány és minden emberi érzésből kivetkőzött némbereknek a példáját követi, akik pénzért és drága toilettekért árulják piszkos és gyűlöletes szerelmüket.

Tisztelt uram, ha a Kegyed felesége válópörrel fenyegetőzik, mert nem járhat olyan toilettek-
ben, mint a gazdagabb barátnői, akkor - ha csak annyi esze is van, mint egy keresztes póknak - nem várja meg, amíg őnagysága a fenyegetését beváltja, hanem Kegyed adja be, de minél sürgősebben, azt a kilátásba helyezett válópört.

AZ EMLÉKEK HŐSE.

Egy pozitív esetből kifolyólag érdekes kérdést intéz hozzám egyik vidéki olvasóm, aki - legalább a leveléből úgy sejtem - maga is aktív szereplője az alább következő problémának. A vitás ügy, melyet az én megföllebbezhetetlen ítélőszékem elé terjesztenek, a következő:

- Helyes, megengedhető és jó ízlésre valló cselekedet-e, ha a férj, aki a feleségétől elvált, tovább is érintkezik társadalmilag azzal az asszonnyal, aki valamikor oly intim közelségben állt hozzá? Megjegyzendő, hogy a válás nem immorális okból történt, s hogy az asszony egy másik, előkelő úriemberhez ment feleségül, aki az első férjének is jó barátja. Joga van-e az asszonynak ahhoz, hogy az összeköttetést második házassága után is fentartsa s joga van-e a második férjnek, hogy ez ellen kategórikusan tiltakozzék?

Azt hiszem, senkise mond ellent, ha a két utolsó kérdést minden gondolkodás nélkül eldöntöm, s röviden, de annál határozottabban kijelentem, hogy:

a) az asszonynak semmi esetre sincs joga ahhoz, hogy a férje akarata ellenére bárkivel is érintkezzék, tehát

b) a férj feltétlenül a jogával él, ha önagysága minden hasonló kísérlete ellen a legenergikusabban tiltakozik.

Ha jog szempontjából vizsgáljuk a problémát, akkor az ügy már ezzel a két rövid válasszal is tökéletesen el van intézve, s nem gondolom, hogy egyetlen korrekt asszony is akadna, aki ennek a döntvénynek a helyességét még csak vitatni is hajlandó lenne. Azt hiszem, hogy az elem terjesztett ügyben nem is a férj joga az, ami iránt kétségek támadhatnak, hanem a kérdésnek úgynevezett morális oldala. Úgy kell vennünk, hogy az asszony jó barátságban vált meg az első urától, s hogy a második férjnek nincs kifogása az ellen, hogy felesége az elődjével a társadalmi érintkezést fentartsa. Tegyük fel, hogy az érintkezés ellen egyik fél se támaszt kifogást, s hogy csupán általánosságban kell eldöntenünk: vajjon a jó viszony fenntartása logikus, erkölcsös és illendő-e? Nos tehát, én mindezeket tekintetbe véve is abban a nézetben vagyok, hogy az asszony, akinek ura van, nem érintkezhetik még társadalmilag se azzal az emberrel, akihez valamikor a házastársi együttélés millió, beválthatatlan intimitása csatolta. Hogy miért nem, azt bátor vagyok kifejezni a következőkben:

A férfi, aki szereti a feleségét, bizonyára nem képes arra, hogy az asszony egész szerelmi multját egyszerűen kitörölje a gondolatvilágából. Akármennyire bizonyos is benne, hogy egy komoly, hűséges és korrekt teremtes él vele ugyanegy föld alatt, okvetlenül vannak pillanatai, amikor arra gondol, hogy ugyanez az asszony valamikor egy másik férfival élt ugyanolyan intimitásban, mint most ő vele. A multa való féltékenykedés közismert szimptoma a szerelmesek életében, s innen van, hogy azok közül a férfiak közül, akik özvegy nőt vettek el feleségül, igen sokan - bár be nem vallottan - boldogtalanoknak érzik magukat.

A jó ízlésű férfi bizonyára nem molesztálja az ártatlan asszonyt a multa vonatkozó kérdésekkel, de tessék csak megkérdezni az özvegységük után újra férjhez ment feleségeket: mennyi keserves órát, hány égető könnyet idéz fel életükben az az embertelen kutatgatás, mellyel második férjük a multak bezárt könyvét újra és újra fellapozni igyekeznek.

Ha már most még a holt férj emléke is ennyire meg tudja mérgezni az élő és lobogó szerelmet, mennyi beláthatatlan keserűségnek lehet az okozója az a férj, aki ahelyett, hogy egy csendes sír mélyébe költözködnék, a maga eleven, testi alakjában tolakszik bele az új házasság idilljébe.

Ime, a legfontosabb szempont, amely az ilyen abnormális viszony fentartását a leghatározottabban ellenzi, - de van egy második is, melyről azoknak, akik a szerelmi élet útvesztőiben járatosak, szintén nem szabad megfeledkezniök.

Régi tapasztalás, hogy az elvált férjek hatvan százaléka újra beleszeret a feleségébe, ha egyszer a törvényes szerelem kötelékeit mindörökre felbontotta. Még pedig annál inkább beleszeret, minél inkább meggyőződik róla, hogy az asszony szépsége és bájos volta egy idegen férfit lázba hoz. Ezer példa van rá, hogy az első férj, akit nemrégiben még egy tercász-béla is jobban izgatott, mint az asszony legintimebb közelléte, eszeveszettül udvarolni kezd a volt feleségének, s ugyancsak nem szűkölködünk példákban arra vonatkozólag se, hogy az asszony, az első férjével való viszony felújítását nem is tekinti valóságos házasságtörésnek. Hiszen azzal az emberrel már előzőleg is volt némi, bizalmasnak mondható összeköttetése, még pedig nem is titokban, hanem az egész világ tudtával. Miért követne hát el olyan rettenetes bűnt, ha még egyszer meghallgatná? Az asszonyok néha igen sajátos logikával ítélik meg a dolgokat, az okos férj tehát tőle telhetőleg megakadályozza, hogy ez a logika érvényesülhessen. Még pedig elsősorban azzal, hogy - ha már az emlékeket nem tilthatja ki a felesége lelkéből - legalább az emlékek hőjét igyekszik távoltartani a családi tűzhelyétől.

A TITOK.

Az élet némelykor olyan eseteket is produkál, melyek nem intézhetők el a banális, erkölcsi törvényekkel. Ennek bizonyítéka a következő levél, melyet bizonyára reszketve és könnyeket ontva intézett hozzám egy boldogtalan asszony, akinek minden oka meg van rá, hogy kétségbe essék.

»Megcsaltam az uramat, és azóta nincs egy nyugodt pillanatom. Százszor elhatároztam, hogy megválok az életemtől, de ehhez nincs erőm, ha a másfél éves kis leányomra nézek.

Ne tartson rossznak, nem vagyok az. Szerелеmből mentem az uramhoz és most is jobb szeretem, mint az életemet. És mégis megcsaltam. Csak egyszer és akkor se voltam beszámítható állapotban, de ennek a délutánnak az emléke - bizonyos vagyok benne - még az utolsó órámban is mérhetetlen súllyal fog ránehezedni távozni készülő lelkemre.

Hogy miért csaltam meg, arról nem tudok sokat beszélni; csak annyit mondhatok, hogy egy napon elveszítettem a józan eszemet. Az uram külföldön járt, s nekem egy levél jutott a kezembe, melyet egy idegen asszony írt hozzá. Gyöngéd és szenvedélyes szerelmi levél volt. Azt hittem, hogy szeretője van, - s ép akkor hozta be a szobalányom egy fiatalkori jópajtasom névjegyét, akihez valamikor kisleányos túlzással ragaszkodtam. Borzasztó lelkiállapotomban mindent elmondtam neki, ő gyöngéden vigasztalt és dédelgetett, s két órával azután, hogy az s uramnak forró szerelmes levélben sírtam el utána való vágyakozásomat, a szeretője lettem egy idegen embernek, akit sohase szerettem...

Többet nem láttam azt az embert és két hét múlva kiderült, hogy az a levél csak néhány unatkozó jóbarát tréfája volt. Az uram hozta nevetve szóba, - s én sápadtan, reszketve álltam előtte, s arra gondoltam, hogy jó lenne meghalni... De nem haltam meg, hanem mondhatatlan erővel arra kényszerítettem magam, hogy mosolyogva végighallgassam az uram beszédét...

Ennek már három hete, - és én még mindig életben vagyok. Mosolygok, csókra nyujtom a homlokomat az uramnak, rendesen foglalkozom a háztartásommal, de érzem, hogy nem bírom soká a komédiát. Mit tegyek? Ahhoz nincs erőm, hogy ezzel a titokkal a lelkemben tovább éljek, - nincs tehát egyéb választásom, mint hogy mindent bevalljak az uramnak... Talán megöl, talán elkerget, talán megbocsát, - de én úgy érzem, hogy csak az őszinte vallomással tehetem jóvá a borzasztó bűnt, amit elkövettem ellene.

Mit tanácsol?»

Ha úgy akarnék eljárni, ahogy az elméleti becsület és tisztesség diktálja, akkor e boldogtalan asszony levelére a következőkép válaszolnék:

- Bármilyen szomorú is az a titok, aminek őszinte vallomásával a részesévé tesz, az a hitem, hogy Ön nem tartozik az elveszett asszonyok közé. Súlyos bűnt követett el, de a lelkiismerete, szerencséje, megtalálta a módját, hogy ezt a nagy bűnt miképpen teheti jóvá... Igaza van, most már csak egyetlen út áll Ön előtt: az, ha mindent bevall az urának... Talán a halálát fogja okozni, amit abban a borzasztó pillanatban megtud, talán kegyetlenül elkergeti magától, de mindegy: lehajtott fővel kell fogadnia az ítéletet, amit a végzete kimér Önre... Ha volt ereje hozzá, hogy azt a rettenetes lépést elkövesse, akkor legyen ahhoz is ereje, hogy az ítéletét meghallgassa...

Igy szólnék, ha az elméleti becsület szabályai szerint akarnék ítélni az elibém terjesztett probléma fölött, melynél súlyosabbat bizonyára csak ritkán produkál az élet... De az iskolai bölcsesség néha átkozottul keveset ér, s lehetnek esetek, mikor a desztillált becsületnél föltétlenül tisztességesebb dolog a hazugság és a tettetés. Ilyen eset az Öné is, szegény asszonyom, s azért azt tanácsolom Önnek, hogy zárja magába súlyos bűne tudatát - és soha, sohase avassa bele annak a szégyenletes órának a titkába azt az embert, aki még most elvakult szeretettel bízik Önben...

Érzem, hogy a közfelfogás szerint immoralis dolgot cselekszem, mikor hazugságra és tettezésre biztatom, de nekem az az impresszióm, hogy az én tanácsom az okosabb és a becsületebb. Vajjon mit érne vele, ha mindent elmondana az urának? Bűnbánó könnyeit hasztalanul ontaná annak a meggyötört embernek a kezére, térdeit hiába kulcsolná át láztól forró és remegő karjaival: az ura - még ha a legjobb ember is a világon - sohase nézne többé a szemébe azzal a pillantással, melynek édes emlékéről abban a gonosz pillanatban annyira meg tudott feledkezni... Ha megbocsátana is, a lelkében örökre ott égne a rettenetes tudat, hogy az ő legdrágábbja valamikor egy idegen férfi karjaiban vonaglott, - s higgye meg nekem, hogy a legtisztább bűnbánat ép oly kevésbé tudná elmosni ennek a tudatnak a borzalmas és tébolyító voltát, mint a legnagyobb és a legigazabb szerelem. Önt ez a vallomás aligha szabadítaná meg nagyon is érthető fájdalmától, de boldogtalanná tenne egy szegény embert, aki most büszkén, boldogan és emelt fővel siet haza a maga tisztának vélt családi tűzhelyéhez...

Tanácsom ez: zárja magába annak a szégyenletes órának az emlékét mindörökre, s még késő öregségében se jusson sohase az eszébe, hogy a nagy fájdalmán valamikor egy őszinte vallomással könnyítsen. Vigye magával szomorú titkát a sírjába, - de addig legyen jó feleség, gyöngéd anya, vagy akár mindenről lemondó mártír, csakhogy nagy bűnét expiálhassa. Ha az ura abban a hitben fog meghalni, hogy élete boldogságát önnek köszönhette, akkor mindent jóvátett, amit valamikor vétkezett ellene...

NÉVTELEN LEVELEK.

A névtelen levél ősidők óta szerepel a gonoszlelkű emberek kellékestárában. A mai novellistáknak már az ősei is jól ismerték a májfoltos arcú gazembert, aki sanda szemmel, sárga irigységgel nézi a mások boldogságát, s a maga piszkos, eldugott kuckójából kárörömmel hajítja be a névtelen levél bombáját a szerelmesek paradicsomába. A névtelen levélíró: ez a típus százszor antipátikusabb, mint a tolvaj vagy a sikkasztó, mert egyedül ő az, aki kristályos tisztaságban képviseli az ideális gonosztevőt: önzetlenül rosszlelkű, - hiszen önmagának semmi pozitív haszna nincs abból, hogy a mások életét megrontja. Ő a megfordított altruista; a feleséget megrágalmazza, hogy légyottokra jár, a férjről kisüti, hogy a családja konyhapénzét elkártyázza, a hivatalnokot pedig leleplezi, hogy a vállalat pénzéből játszik a kaszinóban és a lóversenyen. És a férj, a feleség, a hivatali főnök megvetéssel dobja félre az anonim rágalmat, de mindegyiknek ott marad a lelke mélyén a mérgeszöld gyanú néhány szemecskéje: hogy hátha ez egyszer mégis igazat mondott a gyáván bujkáló becsületebló, - hiszen utóvégre már nagyobb csodák is megestek ezen a világon, mint az, hogy valaki sikkaszt, vagy házasságot tör.

A névtelen levél tehát a köztudat szerint is alávaló fegyver, s ezért tökéletesen érthető annak az úri embernek a skepszise, aki ma azt kérdezi tőlem: vajon nem lehet-e mindennek dacára olyan eset is, mikor ez a mód az egyetlen, észszerű megoldása egy kínos és bonyodalmas problémának? Sőt: mindjárt elibém is terjeszt egy ilyen esetet, még pedig a következő formában:

»A közhit azt tartja, hogy a korrekt ember sohase ír névtelen levelet, s ezt mindeddig én is szentül hittem, de most úgy rémlik nekem, hogy vannak kivételek is a szabály alól. Én most egy ilyen kivételre vonatkozólag kérem nagybecsű véleményét. Van egy barátom: tisztességes, szorgalmas, feltétlenül szimpátikus úri fiú. Ez a barátom két évvel ezelőtt feleségül vett egy bájos, kacér, gyönyörű természetű, fiatal leányt, akiről már akkoriban megjósolták, hogy aligha lesz belőle a legszolidabb nyárspolgár-asszony. A jóslat, fájdalom, bevált: a barátom felesége szarvakat rak a barátom fejére. Megcsalja egy tűzérhadnaggal, s ezt nemcsak én tudom, hanem az egész kávéházi társaságunk. Mindenki tudja, csak szerencsétlen barátunk nem. Mások mulatnak a pikáns pletykán, nekem azonban felforr a vérem, ha arra gondolok, hogy egy becsületes emberrel ilyen gazul és alávalóan bánnak. De mit tegyek? Élőszóval nem világosíthatom fel a boldogtalan férjet, mert először is nagy kérdés, vajon nem veszi-e ezt hallatlan inzultusnak tőlem, másodszor: nem akarom a szegény fiút olyan helyzetbe hozni, hogy egy harmadik ember előtt egész életén át szégyenkeznie kelljen. Hallgatni azonban szintén nem tudok - azt hiszem, hogy ez csúf becsstelenség lenne részemtől - hát egyszerűen elhatároztam, hogy névtelen levélben fogom megírni barátomnak az igazságot. Így elértem azt, hogy mindent megtud anélkül, hogy a barátságunkat veszélyeztetnem kellene. De mielőtt ezt megtenném, önt kérdem, tisztelt magánbölcs uram: helyes-e, korrekt-e, célszerű-e, ha - bár a legnagyobb titokban - én is beállok az anonimok gyűlölt és antipátikus gárdájába?»

Lám, mennyire nincsenek abszolút igazságok; elméletben kétségtelenül megállapítottuk, hogy a névtelen levél mindenkor becsstelenség, s íme: lehetnek esetek, mikor ez a mód az egyetlen valamennyi közt, melyet bizonyos körülmények közt követni lehet. Egy jó barátunkat, akit a felesége megcsal, csakugyan ezen az úton világosíthatjuk fel legcélszerűbben a rajta esett inzultusról, - ha ugyan azon a véleményen nem vagyunk, hogy az ilyesmiről még a legjobb barát is diszkréten és kíméletesen hallgat. Ez persze már lehet vita tárgya, de én, alapos

meggondolás után, azt vallom: hogy a diszkréciónak és a kíméletnek egyáltalában nincs értelme akkor, mikor egy tisztességes és gyanutlan ember becsülete forog kockán. Ha olyan férjről lenne szó, akire nemcsak a feleségtartás, hanem a gyermeknevelés kötelességei is hárulnak, talán magam is kétszer meggondolnám a dolgot, mert az ártatlan apróságok bizonyára nem érdemlik meg, hogy rossz anyjuk hibája miatt a családi tűzhely melegségét megvonják tőlük; de a gyermektelen asszony urának magam is habozás nélkül megírnám a névtelen levelet. Miért kelljen egy derék és becsületes embernek egész életén át egy elvete-mült teremtes oldala mellett élnie, amikor meglehet, sőt valószínű, hogy egy kis fájdalom árán még az igazi boldogsághoz is hozzájuthat? A névtelen levél ilyen körülmények között a kirurgus késéhez hasonlít, mely igaz, hogy pillanatnyi szenvedést okoz, de végeredményében a teljes gyógyulásnak egyetlen és bizonyos eszköze.

A HÁZASSÁGTÖRÉS SZIMPTOMÁI.

- Kérem, adjon nekem felvilágosítást a következő kérdésben: mi a legbiztosabb szimptomája annak, ha egy asszony megcsalja az urát? Az-e, hogy feltűnően dédelgeti, kedves és szeretetreméltó hozzá, vagy az-e, hogy pöröl és idegeskedik vele? Szíves válaszával nemcsak engem kötelez le, hanem száz meg száz férjet is, akik a feleségük haragjából vagy mosolygásából igyekeznek az arcuk verejtékével kikombinálni, vajjon önágyása még mindig törhetetlenül ragaszkodik-e ahhoz a fogadalomhoz, melyet mirtuskoszorúval a fején tett valamikor a jó isten szolgája előtt?

Mielőtt a súlyos problémát tölem telhetőleg megoldani igyekezném, a következő, ravasz kérdést szeretném intézni ehhez a szegény, tépelődő lélekhez:

- Szíveskedjék megmondani nekem, vajjon a kedves felesége önágyása az asszonyoknak melyik kategóriájába tartozik: a mosolygók és szeretetreméltók, vagy a haragosok, az idegeskedők, a rosszkedvűek közé?

A felvilágosításra azért lenne sürgős szükségem, mert így abban a kényelmes helyzetben lennék, hogy a válaszhoz képest oldhatnám meg ezt a nehéz és veszedelmes problémát. Így azonban, hogy önágyása lelkiállapota teljesen ismeretlen előttem, kénytelen vagyok őszintén válaszolni a kérdésre, előre bocsátván, hogy ebben a dologban még a legeggyűbb asszony is hasonlíthatatlanul illetékesebb, mint a világ legbölcsebb és legfurfangosabb diplomatája.

Elsősorban is kijelentem, hogy ez a kérdés nem olyan egyszerű, amilyennek így felületes szemmel nézzük. Megállapított szabályok, tehát biztos szimptomák nincsenek, mert hiszen minden asszony más és más egyéniség, s így a különféle érzések és lelki állapotok is más és másképpen jelentkeznek mindegyiknél. Bízvást el lehet hát mondani, hogy a hűtlen asszonyok közt mindkét típus nagy számmal található: az is, aki a légyottja után édes mosollyal tér meg a családi tűzhelyhez, s szerelmesen odakuporodik a férje ölébe, az is, aki feldult ideg-zettel fogadja a pásztoróra után az urát, minden ok nélkül beleköt, s az egész házat lázba hozza a lármájával. Ha a megcsalt férjeket kihallgatnák, alighanem ugyanoly számmal talál-nának köztük boldog és elégedett embereket, mint olyanokat, akik valóságos pokolnak tekintik a meghitt fészket, amelyben egy bájos és hisztérikus tündér játssza a háziasszony szerepét.

Akadémikusan nézve a dolgokat, talán azt lehetne mondani, hogy a házasságtörő asszony inkább nyájas, mint idegenkedő az urával szemben, hiszen már a józan ész is azt diktálja, hogy a bűnét lehetőleg leplezze. De a gyakorlat nem erősíti meg az akadémikus szabályt, s ezer meg ezer példa van rá, hogy a hűtlen feleség egyáltalában nem igyekszik arra, hogy az urával szemben a lángoló szerelme adja. Az igazságot talán még az én szerény elméletem közelíti meg a legjobban, mely hosszú és alapos tanulmányokon alapszik, s melyet a nagy és híres házasságtörési esetek gondos vizsgálata után szűrtem le egy magányos, téli éjszakán. Ez az elmélet a következő:

A szép asszonyok között, akik nem ragaszkodnak konokul hitvesi fogadalmukhoz, ép oly számmal találhatók a jókedvű, vidám, hizelkedő feleségek, mint a türelmetlen, idegeskedő, örökké haragos hisztérikák. De mindkét lelki állapotnak megvan a maga szilárd és logikus alapja, mely nem véletlenségektől, sőt még csak nem is egyéni dispoziációtól függ. A dolog így áll: az az asszony, aki nem a férje hibája folytán, hanem vagy a vére ösztökélésére, vagy egy más férfi iránt érzett szerelem következtében csalja meg az urát, mindenesetre igyekszik leplezni a ballépését, mert akármilyen romlott is, van annyi lelkiismerete, hogy eljárásának becsstelenségét átérezze. Az ilyen asszony kedves és ragaszkodó az urával szemben, s feltűnően hizelkedik neki, részben azért, hogy a hűtlenségét minél inkább eltitkolhassa,

részben azért, hogy legalább némiképp kárpótolja azt a szegény embert, akinek bizalmával ennyire visszaél. Ellenben a másik, aki a lelke mélyén meg van győződve róla, hogy jogosan cselekszik, aki mellőzött és vérgisértett mártírnak tartja magát, vagyis röviden: aki lihegő bosszúvágytól vezéreltetve siet a légyottjára: ez az asszony még annak a szükségét se érzi, hogy legalább külsőleg a jó feleség álarcát viselje. Ez még a bosszú végrehajtása után is ideges dühhel gondol az urára, s őt okolja azért, hogy bukott és becstelen teremtéssé lett.

A megoldás tehát ez: egyik szimptoma se jogosítja fel Önt arra, hogy teljes biztosságban érezze magát, de viszont egyik se teszi teljesen megokolttá, hogy a felesége önagyságát ilyen alávaló módon meggyanusítani méltóztassék.

VÁLÁS ELŐTT.

Az eset, amelyben ezuttal ítélnem kell, igazán súlyos lenne, ha nem játszanának közre benne olyan körülmények, amik a döntést lényegesen megkönnyítik. Az a boldogtalan asszony, aki a problémát elem terjeszti, bizonyára keserves tépelődések közt keresi a megoldást, - hogyne, mikor az ő hite szerint, egész jövőndője kockán forog, - de én már tisztában vagyok azzal: hogy bajára jóformán nincs is segítség. Olvassák el, kérem, a levelet s gondolkodjanak egy kissé azon a szálamraméltó helyzeten, amelybe egy szegény, fiatal teremtes, úgyszólván teljesen ártatlanul belekerült.

»Hét év előtt mentem férjhez. Csaknem az egész idő alatt tűrnöm és szenvednem kellett, férjem közömbössége és durvasága miatt. A legutolsó időkben már annyira tűrhetetlené vált a helyzetem, hogy válásra határoztam el magamat s igyekeztem annak kikerülhetetlenségéről férjemet is meggyőzni. Ekkor férjem üzletében oly súlyos veszteségeket szenvedett, hogy vagyonát teljesen elvesztette s nemrégiben csődbe jutott. Vagyoni romlásunk férjem idegrendszerére oly erővel hatott, hogy kénytelen voltam őt elme-gyógyintézetbe szállíttatni. Az orvosok egyértelmű kijelentése szerint férjem gyógyíthatatlan. Nem kell-e félnem hozzátartozóim s a világ ítéletétől, ha most boldogtalan férjem ellen a válókeresetet beadom? Vagy pedig az élőhalott miatt örökre le kell mondanom a boldogságról, amiben házaseletem tartama alatt egy percig sem volt részem?«

A súlyos megpróbáltatások között, melyekkel a sors ezt a mi rövid földi életünket teletűzdeli, ezé az ártatlan asszonyé bizonyára a legsúlyosabbak egyike. Ha az emberek elkülönítve élnének a társadalomban s a világ kritikájától függetlenül intézhetnék a saját életük sorsát, akkor persze könnyű lenne a megoldás; hiszen senkit se lehet arra kényszeríteni, hogy a mások hibája miatt boldogtalan legyen. Ennek a fiatal asszonynak ép úgy, mint valamennyiünknek, akik földi zárandokutunkat végigjárjuk, kétségtelen joga van ahhoz, hogy az életét széppé, kellemessé, vagy legalább is elviselhetővé tegye. Miért tűrné hát magán azokat a rettenetes béklyókat, melyek szabad mozgásában gátolják? Amikor az oltár elé lépett, ő is kétségtelenül arról álmodozott, hogy szeretetben és dédelgetésben lesz része s ha illúzióiban ily keservesen csalódott, semmiféle oktan pedantéria nem kényszerítheti arra, hogy amiatt az egész ifjúságát, sőt az egész földi életét feláldozza.

Ha tehát a világ ítélete mi reánk, földi emberekre, közömbös lenne, akkor ennek a szegény asszonynak habozás nélkül azt tanácsolnám, hogy adja be sürgősen a válópert. De vajjon emancipálhatja-e magát egy *comme il faut* uri hölgy a körülötte élő társadalom kritikájától? Vajjon javít-e ily körülmények között a sorsán, s nem az újabb megpróbáltatások útvesztőjébe kerül-e, ha egy energikus lépéssel a mostani helyzetéből kiragadja magát? Lesz-e ereje, békétűrése ahhoz, hogy a szívtelenség, a gonoszság vádját elviselje, amikor azt a szerencsétlen férfit most, a romlásában, magára hagyja? Mert bármennyire jogos az a törekvése, hogy ettől a kinos viszonytól megszabaduljon, a rosszakat, a ridegeket, a pletykára leselkedőket, de még a jókat, az igazakat, a becsületeseket se fogja soha meggyőzni afelől, hogy csupán a multak bűneiért akar vigasztalan helyzetéből kimenekülni. A világ, mely mindig szívesebben hiszi a rosszat, mint a jót, - szentül meg lesz győződve a felől, hogy gonosz, szívtelen és önző terem-téssel van dolga, aki ridegen, részvét nélkül hagyja sorsára a beteg embert, az elme-gyógyító intézet szálamraméltó élőhalottját.

Mindez azonban felesleges teória, mert ennek a fiatal asszonynak a sorsa sokkal vigasztala-nabb, mint ahogy ő saját maga hiszi. Mert akár beadja a válópert, akár nem adja, nekem az a meggyőződés, hogy az ítélező bíróság amúgy se fogja most már elválasztani az urától. Az összeférhetetlen viselkedést bizonyára a férj betegségével fogják kontaktusba hozni, a

házasság ideje alatt keletkezett elmebaj pedig - nagyon helyesen - nem szerepel a törvényben felsorolt válóokok között. Így tehát csak elméleti jellegű az a tanácsom: hogy nyugodjék bele szomorú sorsába s vigasztalódjék meg azzal (ami, fájdalom, nagyon csekély vigasztalás), hogy ez az egész földi élet sem egyéb, mint bevallott és gondosan titkolt szenvedések sorozata.

A MŰVELETLEN FELESÉG.

A házasulandó legényeknek nem mindennapi példánya az a fiatal úr, aki a következő, még az én prakszisomban is ritkán előforduló esettel járul magánbölcsi ítélőszékem elé:

»Az úgynevezett lateiner-pályák egyikére készülök és már nem sok idő választ el az egyedül üdvözítő diploma elnyerésétől. Szeretek egy kislányt, aki, úgy érzem, megfelel az egyéniségemnek, s akit őszintén nagyrabecsülök sok olyan erényeért, amelyeket a modern lányok legfeljebb ha könyvekből ismernek.

Minthogy már túl vagyok azon a koron, melyben az ember egy országot adna - egy kis bajuszért, de a komolyságra hajlandó felfogásom miatt is, ez az érzés nem afféle »troubadour-szerelem«, nem a szalmakéve tüze. Nem pattogó láng, hanem olyan, mely talán tartósan melegít és világít.

És minket mégis: rettentően nagy űr választ el egymástól. Nem érzelmeink fokának, vagy minőségének különbsége, de - értelmi különbség. Ő természetes ésszel bőven meg van áldva, ami sokszor csakugyan többet ér magánál a tudásnál is, de én, a férfi, a feminizmus híve vagyok, míg ő meg a köre azt tartják, hogy minden jól van úgy, ahogy van.

Az én feminizmusom pedig, röviden szólva, abban áll, hogy a művelt nőnek az urával, helyesebben a férjével, jogilag, társadalmilag, érzelmileg tökéletesen egyenrangúnak kell lennie. Ha nem így van, akkor - szaporítsuk a korcsmáknak úgyis elenyészően csekély számát, de ne alapítsunk családi fészket.

És ezen a ponton ágaznak el a nézeteink. Én azt vallom és nyilvánítom is, hogy a boldogsághoz, megfelelő körülmények között, műveltség is kell. Nem ahhoz a boldogsághoz, mely talán pillanatnyira a lázas mámor tüzéből táplálkozik, de amelyet egy becsületes, a nőt mint segítőtársat is becsülő, művelt és fejlett lélek kíván.

Az a házasság, melyben a két fél között akár nagy társadalmi, akár nagy vagyoni, felfogásbeli, érzelmi vagy műveltségi különbségek vannak: igazán tartós boldogságú nem lehet.

És most az egyik oldalon itt vagyok szerény magam, ezekkel az én ósdi, becsületes és elmaradt gondolataimmal és a másik oldalon a kisleány és köre, mely, azt hiszem, szívretett kézzel megesküszik minden pillanatban a boldogságos és magasságos mennyország valamennyi szentjére, hogy a lánynak, ha nevét hiba nélkül le tudja írni, - untig elég.

De most jön a probléma. Hosszas tárgyalások és diplomáciai jegyzékváltások után rá tudtam venni a menyasszonyomat, hogy egy jóra való tanítónőtől leckéket vegyen. A leckék megkezdődtek, de ezzel a szegény lányra rossz napok virradtak. Eltekintve attól, hogy neki magának se volt valami nagy kedve ehhez a munkához, de amint híre járt, hogy felnőtt lány létére kis gimnazistáknak való könyvekből tanul, mindenütt gúnyosan és nevetve beszéltek róla. Az ugratások, az ingerkedések napirenden voltak, ehhez járultak olyan jótanácsok, hogy: »Kár tanulni, úgyis elfelejti az ember«, meg hogy »főzni tudjon és schluss!« és más effélék, amelyek a csacsi-lánykát végre annyira elkeserítették, hogy úgy odacsapta a grammatikától, meg a természetrajztól kezdve az összes tudományokat, hogy talán még az ítélet napján se támadnak fel. S most gyöngéd célzásokat tesz a tudománnyal egybekötött boldogságra.

Ha még megemlítem, hogy anyagi igényeim nincsenek és hogy a makkhetest alig tudom megkülönböztetni a zöldfelsőtől és minden, amit kívánok, az, hogy a feleségemet mindig derűsnek lássam és hogy szellemileg is minél magasabbra helyezzem, hát úgy-e elhiszi, hogy kimondhatatlan érzések tombolnak bennem, nemesnek, becsületesnek és szépnek tudott és érzett terveimnek illetően kudarcán.«

Azt mondtam, hogy ez a fiatal úr nem közönséges példánya a házasulandó legényeknek, s meg vagyok róla győződve, hogy olvasóimat is ép úgy meglepi ez a levél, mint engem, aki egyébként a legnagyobb különösségekre is el vagyok készülve t. polgártársaim részéről. Hogyan, hát még élnek manapság olyan emberek, akiket efféle, magasabbrendű kicsiségek bántanak, amikor arról van szó, hogy egy szép, viruló, szerelemtől égő teremtetést a magukévá tegyenek?

Megáll az eszem, mikor ennek a fiatal úrnak a komoly és becsületes levelét végigolvasom. Majdnem a szavamat merném rá adni, hogy ilyen példány még sohase került a szemem elé; pedig már ugyancsak elég fiatal embert láttam, aki habozva gondolt arra, hogy a legénykori függetlenségéről lemondjon. De ezeket távolról sem a választottjuk műveletlensége aggasztotta, hanem vagy az a körülmény, hogy a szóban forgó ifjú hölgy nem hoz magával takarékönyvet a házasságba, vagy az, hogy nem igen járt arrafelé, ahol a szépséget osztogatják. De olyan férfi, aki a menyasszonya szellemi nivója miatt akadékoskodik, még a panamistáknál is jóval kevesebb akad ebben a tejjel-mézszel folyó országban...

A levélnek és írójának szokatlanul magas színvonala azt a kötelességet rója reám, hogy magam is a legnagyobb komolysággal válaszoljak a hozzám intézett kérdésre, s ezt annál szívesebben teszem, mert, istennek hála, megnyugtató választ adhatok ennek a fiatal skeptikusnak.

Megnyugtathatom elsősorban annak a közismert igazságnak a felemlítésével, hogy a műveletlenség és az ostobaság távolról se analóg fogalmak. Az a fiatal leány, aki nem ismeri a természetrajz elemeit, nem beszél németül vagy angolul, sőt még arra se képes, hogy egy orfeumkuplét a zongorán eljátsszék: ettől még a világ legokosabb teremtese lehet, aki egy kis jóakarattal később is pótolhatja mindazt, amit a serdülő korában elmulasztott. Az ostoba feleség a legnagyobb istenátká; de a műveletlen könnyen és kényelmesen formálható, persze csak akkor, ha a hozományán kívül a szerelmet is magával hozza az ura házához. A műveltség csak külső máz, melyet mindenki magára vehet, aki erre a természettől kvalifikálva van. A jó és szerelmes asszony (feltéve, hogy jó és intelligens férfihez kerül) ezt ép úgy megtanulja, mint a vendéglátás vagy a háztartás semmivel se könnyebb és elsajátíthatóbb művészetét.

Hogy az a fiatal leány most elkeseredve dobta a sutba az unalmas iskolai könyveket, ez, tisztelt aggódó uram, ne ejtse önt kétségbe. Ez az időszak s ezek a körülmények nem alkalmasak arra, hogy a szegény kis menyasszonyát tanulásra serkentsék. De ennek nem is ez a módja.

Ha Ön bizonyos benne, hogy az a szép kis teremtetés szereti, akkor ne féljen, s ne nyugtalanodjék egy pillanatig se: majd meglátja, milyen szívesen fog ő tanulni akkor, ha nem egy száraz és idegen tanítónő, hanem az ő gyöngéd, finomlelkű uracskája fog praelegálni neki a hófehér családi lámpa alatt. Bármennyire imádják is egymást, egyszer majd mégis elérkezik az a pillanat, amikor az örökös csókolózást is megunják, s akkor, két mámoros óra között, Ön elő fogja venni a fiókból a földrajzot és a természetrajzot, sőt talán az öreg Toussaint-Langenscheidt mestert is, s így szól ahhoz a himzettkötéyes kis női lényhez, aki a szőke vagy barna hajfürtjeivel gyöngéden odasimul Kegyedhez:

- Most pedig, drága szívem, együtt fogunk tanulni egy félórácskát... Mert én nem elégszem meg azzal, hogy téged a legtökéletesebb asszonynak tartalak a földkerekségén, hanem azt akarom, hogy az egész világ annak tartson...

Majd meglátja, hogy akkor nem fogja elhajtani sem a nyelvtant, sem a természetrajzot, hanem hálasan és szeretettől sugárzó pillantással néz majd a Kegyed hűséges szemébe, s így szól, miközben a komoly ura nyakát a gömbölyű karjaival átöleli:

- Édes vagy...

ÖTVEN SZÁZALÉK.

Egy levél van előttem, mely ismét meggyőzően bizonyítja, hogy a kártyázás milyen beláthatatlan veszedelmekkel jár. Egy szegény és sajnálatraméltó férj írja, aki afelől panaszkodik, hogy a felesége innen-onnan már halálra gyötri a kártya miatt. De értsük meg egymást: önagysága nem azt kifogásolja, hogy az ura mindennap órákon át játszik, - úgy látszik, tisztában van vele, hogy itt már a prédikáció nem sokat ér - hanem azt, hogy nem kap elegendő gibicpénzt. A férjtől ugyanis, mikor esténkint a családi tűzhely mellé hazatér, szigorúan megkérdezi:

- Mennyit nyertél?

- Tíz forintot, feleli rosszat sejtve a szerencsétlen alsósjátékos.

Önagysága ekkor összeráncolja a homlokát s így szól:

- Mivel a házassági szerződésünk szerint minden vagyonunk közös, a kártyanyereségből is kijár nekem öt forint. Szíveskedjél tehát átnyújtani a pénzecskét...

A férj fizet, mint a köles, akkor is fizet, ha a partie tetemes veszteséggel végződött, mert annyi esze már van, hogy a veszteség bevallása mindig családi katasztrófával végződik. Az édes teremtés ugyanis csak akkor nyugszik bele az ura játékos szenvedélyébe, ha ez a passzió jövedelemmel jár, ellenben rögtön haragos sárkánnyá változnék át, ha a kártyázás a családi vagyont csökkentené. Így tehát csak nyereségről szabad beszámolni előtte, holott a logika azt mondaná, hogy önagysága a veszteséghez is tartozik hozzájárulni a köteles ötven százalékkal. De hol az a feleség, aki a logikát respektálja, mikor a logika anyagi hátránnyal jár rája nézve? A szegény férj, akinek e téren, úgy látszik, szomorú tapasztalásai vannak, nem is mer beszámolni a minuszról, hanem - mivel egy gyűszűnyi furfangosság ő benne is csak van - néha ártatlan arccal ezt mondja:

- Nem nyertem és nem vesztettem, cicám, mert egyáltalában nem játszottam. Az utóbbi időben ugyanis gyakran konstatáltam magamon, hogy a játék izgalmi nagyon megviselik az idegeimet. Így tehát szigorúan elhatároztam, hogy vagy két-három hónapig nem veszek kártyát a kezembe...

Aki azt hiszi, hogy önagyságát az efféle jámbor ravaszságokkal el lehet bolondítani, az meglehetősen téved, mert ennek a kegyetlen hölgynek egy bosszantó tulajdonsága van: rögtön megismeri, ha a szegény ura hazudni próbál. Ilyenkor fölényesen elneveti magát:

- Drágám, ne füllents, mert ehhez neked még egy szemernyi tehetséged sincs. Először is: mindjárt pislogsz, amikor nem mondasz igazat, másodszor: képtelen ostobaságokat beszélsz össze-vissza. Mert ugyan kivel akarod elhitetni, hogy te az idegeid kímélése céljából le tudnál mondani a kártyajátékról? Még akkor is kártyáznál, ha az idegeid úgy kiállának a testedből, ahogy az acélrugók a régi és vedlett kanapéból; sőt: afelől is bizonyos vagyok, hogy a halálos ágyadon is be fogod néhányszor mondani az uhut és a gromobojt... A dolog úgy áll, hogy fukar kutya vagy, - de figyelmeztetek, hogy hiábavaló minden fáradságod, mert eszemben sincs, hogy a mai ötven százalékomról lemondjak...

A szájalomraméltó családapa, - aki mindezt, könnyek közt, megírja nekem - borzasztóan el van keseredve a felesége szekatúrái miatt, mert ha a családi békességet meg akarja őrizni, olyan napokon is kénytelen gibicpénzt adni a feleségének, amikor súlyos veszteséggel zárta az üzletet. »Mit tegyek, mondja meg, hogy mit tegyek?« - kiált föl elkeseredve a levele végén.

- »A kártyáról nem tudok lemondani, - mi más gyönyörűség van az életben, mint az a rongyos kis alsósjáték? - viszont az az igazságtalanság is lázít, hogy a feleségem néha az utolsó ötforintosomat is kizsarolja belőlem. Ha nyerek, isten neki, szívesen gavalléroskodom, de hogy a veszteségből is gibicpénzt adjak, ezt már kedves nőm önágyása csakugyan nem kívánhatja tőlem.«

Hogy ennek a sorsüldözött férfinak igaza van, azt a valódi gentlemanek nem tagadhatják, sőt azt hiszem, maga önágyása se tagadná, ha véletlenül őszintén beszélne. De a dolog úgy áll, hogy ez a tehetséges hitves szándékosan nem beszél őszintén, mert ő azon a nézetten van, hogy a kártyázó férj a jog fejében köteles adót fizetni a feleségének. Jól tudja ő, hogy a tekintetes úr néha veszíteni is szokott az alsósjátékban, de furfangosan behunyja a szemét, s vakon hisz a folytonos nyereségben, mert ez a hite igen szépen jövedelmez neki. És - mi tagadás - ez a rendszer tényleg kitűnő, s a legmelegebben ajánlható minden asszonynak, akinek kártyázó ura van. A prédikációkat ugyanis a t. férjek nyugodtan kibocsátják a fülükön, de a pénzbírság rettentően fáj nekik, főképp, ha előzőleg már a partnerek is elszedték a bankóikat. Ha van egy mód, mellyel a kártyaszennvedélyből kigyógyítható valaki, úgy ez csakugyan a legjobbak közül való.

A BŰNJELEK.

Egy úriasszony váratlanul hazaérkezett a fürdőből, s házias kis perszóna létére az volt az első dolga, hogy az ura elhanyagolt szalmaözvegy-háztartását rendbehozza. Szenvedélyesen nekifogott a tisztogatásnak, a gallérokat kivette a kredencből, ahol a nagyságos úr tartogatta őket, a sámfákat, melyek az ebédlőasztalon állottak, ismét kivitette a fürdőszobába, aztán egy jó gazdasszony lelkesedésével fogott hozzá a különböző ruhaneműek kiklopfolásának. Természetes, hogy eközben az ura minden öltözetének zsebeit gondosan átkutatta, mert az ilyen szórakozott szalmaözvegytől kitellik, hogy egy ötöst vagy tizest is benne felejt a kabátjában. De pénzt a hűséges feleség nem talált. Ellenben találta a következő tárgyakat:

1. Egy színes piké-mellény zsebében két női hajtűt.
2. Egy lustre-kabátban egy nikkel-cipőgombolót, holott az ura mindig fűzős-cipőt visel.
3. Egy világos tennisz nadrág zsebében egy női csipke zsebkendőt. Végül
4. egy sötét, nyerselyem mellényben a következő levelet:

»Czuczigám, ma esde nem kereshetlek föl, mert a sógornémall budára kel menni, de holnap esde fölcsengetek hozzád muczi, maj megesz a türelmetlenség, annyira kívánlak már. Pá, gondold rám és feküdj le korán, mert holnap megint karikák lesznek a drága szemed alatt. Tusi.«

E műtárgyak láttára a szerencsétlen feleség elájult, de később, mikor nagynehezen magához tért, már sokkal radikálisabb módon nyitott zsilipet fellázadt szenvedélyeinek: az urát, aki a hivatalból mosolyogva hazaérkezett, kétszer egymásután hatalmasan pofonította...

Amint láthatják, ez a derék nő nem tőlem várja a probléma megoldását, hanem önkényesen belekontárkodott a mesterségembe. Ő valószínűleg a pofonokkal egyelőre be is fejezte a lovagias ügyet, de nem így a szegény férj, aki ma hatoldalos levélben panasolja el nekem a történetet, s valósággal könyörög, hogy - mint ő mondja - szíveskedjem őt kihozni a slamasztikából. Mert a pofon - fejezi be a levelét - csupán látszólagos elintézése az ügyeknek, a java bizonyára csak ezután következik, s mérget lehet venni rá, hogy kedves neje önagysága még az ezüstlakodalma napján se fog megelégedni a cucigáról és a mucigáról...

Mivel mindig szigorú kötelességemnek tartottam, hogy szerencsétlen embertársaimat a slamasztikából kiragadjam, szívesen felsorolom azokat a módokat, melyek közül a férj ilyen esetekben, az egyéni ízléséhez képest, válogathat. Ime:

a) Az ember egyszerűen elraktározza a pofonokat a melancholikus emlékei közé, jó darabig mártír-arccal jár a ház körül, s oly fájdalmas mosollyal eszi a levesét, mintha egyike lenne azoknak a szenteknek, akiket ártatlanul olajban főztek meg.

b) Egyszerűen szabadjára engedjük magunkban a humoristát, megcsókoljuk szeretett hitvesünket, mintha semmi se történt volna, s bizonyos elismeréssel így szólunk hozzá:

- Sohase hittem volna, cicám, hogy ilyen nagyszerű öklöd van...

c) Kijelentjük, hogy a hajtűket, a cipőgombolót, a zsebkendőt, s a levelet kujon barátaink csempészték a zsebeinkbe, direkte azzal a célzattal, hogy egy-két meg nem érdemelt pofonhoz juttassanak bennünket.

d) Lesütött szemmel, a szemérem pirjával az arcunkon, csókoljuk meg energikus hitvesünk kezét, erőszakkal az ölünkbe vonjuk önagyságát, aztán nemes önbeismeréssel így szólunk hozzá:

- Nem hozakodom elő ostoba füllentésekkel, mert úgyis tudom, hogy sokkal több az eszed, semhogy nevetséges kifogásoknak felülnél. Hát bevallom inkább, hogy igenis kirugtam a hámból, de nem azért, mintha téged, drágám, nem szeretnélek, hanem azért, mert én se vagyok jobb a Deákné vásznánál, illetve a többi, korhelykedő szalmaözvegynél. Az ember csupa unalomból és virtuskodásból követi el ezeket a csacsiságokat, melyeket - hidd el nekem - hogy azonnal megbán. A pofonokat tehát köszönettel fogadom, mert csakugyan rájuk szolgáltam, ellenben te is megtanulhatod most, szívem, hogy a pénzes fiókot és a hatvan éven aluli férjet sohase szabad őrizetlenül hagyni...

Hogy a négy mód közül melyiket választja, azt már egészen Önre bízom...

TÁNCISKOLA.

Gyermekkoromnak sok keserves óráját juttatja eszembe az a levél, melyet egy komoly és tiszteletreméltó asszony intéz hozzám, aki arról panaszkodik, hogy a tizenkétesztendős fiát nem irathatja be a tánciskolába, mert az ura elvileg ellene van az efféle multságoknak. A kisvárosban, ahol laknak, egy kedves, öreg madame tanítja az ifjúságot a bosztonra és a keringőre, s az előkelő társaság minden kiskorú tagja odajár esténként a kaszinóba, hogy ezt a fontos és életbevágó tudományt elsajátítsa. De az ő kis fia nem járhat a többiek közé, mert a gyerek édesapja, aki törvényszéki elnök, s így a hivatalánál fogva nagyon komoly és szigorú ember, semmikép se akar beleegyezni abba, hogy az apró legényke is beálljon a colonne-ba. »Inkább a fizikát, meg a latin igeragozást tanulja meg!« - mondja a feleségének, mikor a derék úrnő azzal hozakodik elő, hogy ő is tökéletes gentlemant szeretne faragni a kicsike fiából. A gyerek tehát nem jár a tánciskolába, ami az anyának nagyon fáj, annyira fáj, hogy íme, nekem panaszolja el a szomorúságát, s azt a kérdést intézi hozzám: vajon én is ellene vagyok-e annak a közkeletű szokásnak, hogy a gyerekek ne csupán az elméleti tudományokban, hanem a testi ügyességben is idejekorán kiképezzék magukat.

Megtagadnám a multamat, ha egy percig is haboznám a válasszal: nem, nagyságos asszonyom, én abszolute nem helyeslem az ura felfogását, s a legnagyobb határozottsággal azt mondom Kegyednek, hogy járassa a kis fiát a tánciskolába. Oh, még nagyon is az emlékezetemben élnek azok a régi, havas, téli esték, amikor a kis barátaim és barátnőim mind odajárultak a madame Perrey de Perron színe elé, s egy-egy úricsalád szalónjában, kedves zongoraszó mellett, illegették magukat a tükörfényes parketten, mintha csupa liliputi márkí és márkíné táncolt volna a piactéri emeletes ház függőnyei mögött. Én csak az utcáról néztem a boldogan keringőző párokat, mert koravén kis fiú létemre valami szörnyű ostobaságnak találtam, hogy eszes emberi lény efféle céltalan mozdulatokkal szórakozzék. Én ezalatt inkább a görebjeimmel és a lombikjaimmal bajlódtam, magam készítette bengáli tüzekkel ejtettem rémületbe az egész házat, s gúnyosan szóltam a pajtásaimhoz, ha a tánciskolabeli diadalaikkal előhozakodtak:

- Ugyan mit hencegték azzal, hogy ugrálni tudtok? Az az orángutáng, amelyet a minap a vásártéren mutogattak, még sokkal szebben ugrál, mint ti...

Igy nőttem fel, mint az ügyetlenség és a szögletesség szobra, s csak később, évek múlva, mikor magam is belebolondultam az egyik kékszalagos kis márkínőbe, gondoltam megint elfacsarodó szívvel az őszhajú, francia matrónára, akinek tudományát valaha az ostoba fejemmel annyira megvettem. Akkor, amikor a gesztenyehajú kisleány, az én édes álmom, hófehér csipkeruhában jelent meg a diákmajálison, s így szólt hozzám, az ádámcsutkás kamaszhoz:

- A második négyest a maga számára tartogatom... Már sokan kérték, de mindenkinek azt hazudtam, hogy magával táncolok...

Egy tizenötéves, gyönyörű kis leány mondta ezt, s én kiszáradt torokkal, reszkető térdkaláccsal álltam be a többiek közé a colonne-be, százszor megátkozva magamban a göreket és a lombikokat, sőt az egész görög nemzetet, amely a róla elnevezett tüzeket kitalálta. Csak ekkor éreztem, hogy az összes vegytani és fizikai tudományomat szívesen cserébe adnám, ha táncolni tudnék, mert ugyan van-e olyan vegyület a világon, amely ennek a kékszemű kis teremtnének egyetlen mosolyával felérne? De a négyest azért vitézül végigtáncoltam, - csak a jó isten a megmondhatója, hogyan történhetett ez meg minden nagyobb botrány nélkül - s a katasztrófa csak akkor állott be, amikor a cigány egyszerre csárdásba csapott át a francia

négyesből, s a kis táncosnőm csillogó szemmel várta, hogy a derekát átöleljem. De hiába várta, mert én szégyenkezve lesütöttem a szememet, s így szóltam hozzá, miközben az erdő fái gúnyosan reám mosolyogtak:

- Bocsánat, de én nem tudok csárdást táncolni...

Körülbelül huszonöt esztendeje ennek, de még most is emlékszem a kékszemű leány megvető mosolyára, s még most is elfacsarodik a szívem a fájdalomtól, mint akkor, amikor a bakonyi erdő harmatos kis tündére kacagva otthagyt a tisztás közepén...

Lássa, nagyságos asszonyom, ezért tanácsolom Kegyednek, hogy a kis fiát minél sürgősebben irassa be a városukban működő tánciskolába, tekintet nélkül a férje elveire, sőt tekintet nélkül amaz ész-okokra is, melyet egy zord törvényszéki elnök a hasonló léhaságok ellen felhozni tud. Én azt mondom, hogy az embernek ebben a nagy komédiában nem a szerves vegytan, a fizika vagy a geometria tudása adja meg a biztosságot és az önérzetet, hanem az, hogy jobban tud bosztonozni, mint a többi, hogy a korcsolyapályán még több nyolcast tud csinálni, mint a leglelkesebb szocialista. Ha azt akarja, hogy a kis fiából majd valamikor boldog, nyugodt és önérzetes ember legyen, akkor taníttassa ki már idejekorán minden testi ügyességre, s inkább ne bánja, ha egy-két elégségest is hazahoz a félévi bizonyítványában. Az elégségesek nem fognak neki később szomorúságot szerezni, de ha a keringőt nem tudja, higgye meg nekem, hogy még akkor is láthatatlan könnyeket fog ontani némelykor, amidőn már a bajusza és a szakállá kiserked.

DÉLELŐTTI LÁTOGATÁSOK.

Nagyon hálás vagyok annak az olvasómnak, aki az alább következő kérdést hozzám intézi, mert alkalmat ad nekem ahhoz, hogy egy nagy és kellemetlen társadalmi félszogséget szóvá tehessek. A társadalom ugyanis annyira konzervatív, hogy a más biztatása nélkül még a legégbekiáltóbb abszurdumokhoz is szinte beteges félelemmel ragaszkodik. Örülök, hogy én lehetek az, aki ezt az ostoba abuzust - meg vagyok győződve róla, hogy minden olvasóm örömére - kikezddhetem.

A probléma ez:

»Az Ön készsége, amellyel mindennapi problémáiban a mások dolgaival foglalkozik, engemet is már régen a hívei közé avatott. De nem gondoltam volna, hogy lesz idő, amikor nekem is oda kell járulnom az Ön ítélőszéke elé. Nem gondoltam, mert nyugodtan, meglegedetten élek, derék férjem van, aki mellett semmiben hiányt nem szenvedek s mondhatnám, a legboldogabb vidéki asszonyok közé tartozom. Azaz: tartoznám, ha azon a kis, de sokszor roppant kellemetlen szokáson felül tudnék emelkedni, amely éppen úgy bosszantja a vidéki, mint a fővárosi asszonyokat. Ez a szokás, amelyet én oly nagyon kellemetlennek találok: a délelőtti, úgynevezett staats-vizit. Aki a vizitet teszi, annak még nem nagyon kellemetlen, mert bizonyára akkor szánja rá magát, amikor ideje van. De arra soha sem gondolnak, - s ha gondolnának, se tehetnének róla - hogy a megvizitelt házban is éppen akkor van-e ideje a háziasszonynak? Itt én a polgári, úri társadalom asszonyait értem s nem a komornákkal, lakájokkal és egyéb cselédséggel dúsan felszerelt arisztokratákat, akiknél a délelőtti megtett pro vagy kontra vizit unalom-űző multság gyanánt is szerepelhet a napi programban. De a polgári, úri asszonyok éppen a délelőtti órákat használják házi dolgaik elvégzésére s a vizitelések e megszokott ideje majdnem mindig kellemetlenséget hagy maga után. Mivel védekezhetik tehát e kötelező szokás ellen az ember? Nem kellene-e megkövetelni, hogy - ha a délelőtti vizitek meg nem szünhetnek - előre bejelentsék, hogy mikor kell tartanunk tőlük?«

Hogy ez az én ismeretlen olvasónőm ezrek és ezrek nevében beszél, azt talán nem is kell mondanom, hiszen a polgári családok körében valószínűleg egyetlen asszony sincs, aki a délelőtti vizitelést - már t. i. amennyiben nem ő vizitel, hanem nála vizitelenek - ne tartaná ostoba és kellemetlen szokásnak. Vannak bizonyára olyan hölgyek is, akik be vannak rendezkedve az efféle látogatásokra - mágnásasszonyok, akiknek nincs egyéb dolguk, mint a reprezentálás és szereplő viselkedésben szenvedők, akiknek az az egyetlen álmuk, hogy a mágnásasszonyokhoz hasonlítsanak - de a nagy többségnek feltétlenül kellemetlen ez a céltalan és együgyű hagyomány. A polgári családoknál a délelőtti a munka ideje; a háziasszonynak a konyhában, a tisztogatásnál is dolga akad - ha egyéb nem, hát a felügyelet - s nagyon természetes, hogy ilyenkor nem öltözik fel olyan gonddal, mintha a barátnői zsúrára menne. Sőt: a legtöbb asszony délelőtti viseli el azokat a bizonyos velezpongylákat, amiket még a legszerelmesebb férj se talál ellenállhatatlanul ígézőnek. Az is gyakori eset, hogy a fodrásznő csak déli harangszó után állít be a lakásba s önagysága, szegény, még a késő délelőtti órákban is arra van kárhoztatva, hogy boglyas hajjal teljesítse a ház őrangyalának kötelességeit. Mindez, ha idegen nem állít be, egyáltalában nem tartozik a szerencsétlenségek közé, mert Mari, Julcsa és a fűszeres legénye előtt még a legkacérabb asszony se óhajt megjelenni a csábító tündér szerepében. A baj csak ott kezdődik, mikor a szegény, pongyolaruhás asszony, aki ép a szakácsnővel polemizál a vásárcsarnok kurzusai felől, egyszerre ijedten csapja be az előszoba ajtaját s így szól, miközben sietve eltűnik a hálósoba függönyei mögött:

- Jesszusom, vendég érkezik, pedig még a hajamat se hoztam rendbe... Mondják meg, hogy egy pillanatnyi türelmet kérek... Az ördög vitte volna el azt a szokást, hogy ilyen időben zavarják meg az embert...

Száz eset közül kilencvenötben a vendég tizenöt percig egyedül kénytelen üldögetni a fogadószobában, míg a ház úrnője ideges izgalommal kapja magára a díszesebb pongyoláját. Csak ekkor fogadhatja végre kipirult arccal a látogatóját s játszhatja a boldogságban úszó háziasszonyt, míg a lelke mélyén szorongva gondol arra, hogy a türelmetlen ura megint kénytelen lesz várakozni az ebédre, ami szinte családi szerencsétlenségszámba megy nála...

Alig van középsorsú, polgári család, ahol a déli látogatás nem a fentebbi példa szerint játszódna le s mégis, csodálatos: még a legkisebb vidéki városkában is görcsösen ragaszkodnak ehhez az esztelen divathoz. A férj, aki éhesen érkezik haza a munkájából, illatos bókokat kénytelen mondani, holott alig várja, hogy a leves az asztalon legyen, a gyerekek sírva fakadnak, a szakácsnő káromkodik, de azért mindenki belenyugszik abba, hogy a Staats-vizit olyan úri hagyomány, melytől a jónevelésű ember el nem térhet. S mindez azért, mert senkinek sincs bátorsága hozzá, hogy ezzel az együgyűséggel szakítson. Ha megvolna a bátorsága, akkor vagy egyszerűen letagadtná magát, vagy így szólana nyugodtan minden ismerősehez:

- Kedvesem, én, fájdalom, nem vagyok grófné, akinek a piperézkedésen kívül nincs dolga... Én csak egy szerény, polgári asszony vagyok, akinek délelőtt egyéb a hivatásom, mint hogy vendégeket fogadjak... Ha tehát megtisztel azzal, hogy eljön hozzám, akkor ne délelőtt jöjjön, hanem délután, amikor már végeztem a dolgaimmal... Mert a házirendemet, ne haragudjék édesem, de eszemben sincs felforgatni az idegen emberek kedvéért...

AZ OZSONNA-KÁVÉ.

- Helyesnek és illendőnek tartja-e, hogy három jó barátnő - mind a három eladósorban levő, fiatal leány - délután, séta közben, betérjen egy útbaeső kávéházba, nem azért, hogy ujságot olvasson vagy a férfiakkal kacérkodják, hanem azért, hogy az ozsonna-kávéját megigya? Lát-e ebben, tisztelt etikett-csősz uram, valami nevezetes illetlenséget? Meg lehet-e ítélni a fiatal leányokat, ha férfi-garde nélkül merészkednek betérni egy olyan helyiségbe, amely különben a férfiak kényelmére szolgál?

Ezt kérdi tőlem egy kíváncsi olvasónőm, aki - magunk közt szólva - nagyon naiv és tapasztalatlan teremtsé lehet, ha azt hiszi, hogy a budapesti kávéház elsősorban a férfiak kényelmére szolgál. Ki hitette el vele ezt a hallatlan hazugságot? Igaz, hogy a magyar székesfővárosban a férfiak se idegenkednek a kávéháztól, de tessék csak benézni egy ilyen helyiségbe délután öt és hét óra között: az összes márványasztalok fölött malomkőnagyságú női kalapok virítanak, s az asszonyok csicsérgésétől, melyet bizonyos túlzással országos vásárnak is lehetne mondani, az ember még a saját hangját is csak nehezen hallja meg. Ez különben annyira közismert tény, hogy a derék idegenek, akik mulatókedvükben néha bennünket is megtisztelnek a látogatásukkal, külön programpontnak tekintik a pesti kávéházi flirteket. A budapesti kávéház ép oly specialitásképpen szerepel a művelt nyugaton vagy a műveletlen keleten, akár a velencei Lidó, vagy a semmittevőktől hemzseggő, nápolyi tengerpart.

A fiatal hölgy tehát, aki a kávéházzal, mint prononszált férfitanyáról beszél, önkéntelenül elárulja, hogy nem igen szokott megfordulni a híres márványasztalok tájékán, s ez a beismerése nagyban menti azt a naiv kérdést, melyet levele végén hozzám intéz. Mert a kérdés ugyancsak naiv. Ugyan mit képzel ez az ártatlan, holdbéli kisasszony? Ha Budapesten három leány férfikísérő nélkül beül egy kávéházba, tíz percen belül, minden valószínűség szerint, a következő inzultusokat lesz kénytelen eltűrni:

A környék összes férfitvendégei a leggyűjtőbb pillantásaikkal intéznek ostromot ellenük.

Okvetlen akad egy snájdig fiú, aki, az asztaluk mellett elhaladva, így szól hangosan a barátjához:

- Nézd csak, milyen aranyos babák ezek!

Egy öreg úr - a kávéház ismert, vén csirkefogója - az ujságos fiuval illusztrált lapokat küld nekik, melyeknek margóján ez áll:

- Kérek választ, vajjon megismerkedés lehetséges-e?

Egy tekintélyes férfú, - aki ezüstzsinóros sipkát visel, ezzel a felirással, hogy: Telefonkezelő - leereszkedőleg megjelenik az asztaluk mellett, s nyájasan így szól hozzájuk:

- A szőke kis nagysádat a telefonhoz hívják!

Mondani se kell, hogy a telefonfülkében egy kedves bácsi várakozik a szőke kis nagysádra, aki korrekt és udvarias bemutatkozás után a szép ismeretlent kedélyes vacsorára hívja meg.

Nagyjában, efféle kalandok várakoznak a fiatal hölgyekre, akik férfi-garde nélkül mennek be uzsonnázni a kávéházba. Ha akadnak leányok, akiket az ilyen epizódok mulattatnak, azok minden habozás nélkül elfoglalhatják helyüket a népszerű márványasztalok mellett...

Azoknak az úrileányoknak azonban, akik nem rajonganak az efajta romantikáért, azt tanácsolom, hogy ne menjenek be kísérő nélkül a kávéházba. Ha csupán uzsonnázni akarnak, akkor keressenek föl egy szolid cukrászdát, ahol nincs telefon és nincs olyan illusztrált ujság, melynek a margóján vannak a legérdekesebb közlemények.

AZ ÉJ LOVAGJAI.

Ebben a történetben - akár hiszik, akár nem - egy olyan házaspárról lesz szó, amely az egész nyarat Budapesten tölti. A férj nem szabadulhat el a hivatalától, az asszony pedig ragaszkodik hozzá, hogy még harminc fokos hőségben se mozdul el az ura mellől. Ahelyett tehát, hogy a tatrai vagy balatoni fürdőkben lebzselnének, most is rendesen elvégzik a napi teendőiket, s csak este rándulnak ki ide-oda, hogy valami kellemes szórakozásban is részük legyen.

Ez a házaspár egyszer kissé tovább el talált mulatni egy budai vendéglőben, s már körülbelül két óra felé járhatott az idő, amikor gyalogszerrel hazafelé indult. Jó ideig zavartalanul élvezték a hűvös, éjjeli levegőt, de a pesti részen egyszerre csak egy fiatal urakból álló, vidám kompánia akadt az útjukba. A fiuk ugyanarra mentek, amerre ők, de mintegy három lépésnyi távolságban tőlük. Természetesen hangosan beszélgettek egymással, még pedig nem a közgazdasági helyzetről, a spanyol drámaírókról, vagy a kormányozható léghajóról, hanem - mi természetesebb ennél? - a lányokról és az asszonyokról. Ez nem lett volna baj, de az már meglehetősen baj volt, hogy nem holmi kicsiszolt zsúrnyelven társalogtak egymással. Sőt: olyan nyelven társalogtak, amit az illetendő kocsis se használ. Brutális, nevetlen, ripók és arcpirító kifejezések közt mondták el egymásnak a szerelmi kalandjaikat, tekintet nélkül arra, hogy egy tisztességes, úri asszony minden szavukat kénytelen volt végighallgatni. Elképzelhető, hogy a férjnek ökölbe szorult a keze, de azért szó nélkül tovább haladt a feleségével, mindaddig, amíg a helyzet már csakugyan tűrhetetlenné nem lett, amennyiben a derék ifjak most már egyenesen sportot csináltak abból, hogy a mosdatlanságukat demonstrálják. Ekkor végre a férj is kijött a sodrából, s haragtól kipirulva ment vissza a nevetlen társasághoz.

- Bocsássanak meg, - mondta, meglehetősen önmérséklettel, - de úri emberektől el lehetne várni, hogy egy úri asszony jelenlétében ne beszéljenek ilyen illetlen hangon.

A fiatal urak, a helyett, hogy elszégyelték volna magukat, egyenesen dühbe jöttek a figyelemztetésre.

- Olyan hangon beszélünk, - mondta az egyik - ahogy nekünk magunknak tetszik. Az utcán semmi joga sincs ahhoz, hogy idegen embereket leckéztessen. Ha nem akarja meghallgatni, amit mondunk, akkor üljön be egy konflisba vagy egy fiakkerbe...

A férj idegesen válaszolt, a társaság még idegesebben riposztózott, s végül a sarkon álló rendőr is megjelent a hangos vitatkozás színhelyén. A derék ember, mikor meghallotta, hogy miről van szó, megbortáncozva rázta meg a fejét.

- Urakhoz nem illik az ilyesmi, - mondta korholó hangon.

- A maga véleményére még a kis kutya se kíváncsi, - felelte az egyik fiatal úr lenézéssel.

A rendőr most már haragosan ütötte fel a fejét.

- Ne tesszen hencegni, mert mindjárt baj lesz, - szólott vészajtóslóan.

A kompánia azonban nem ijedt meg a fenyegetéstől, hanem még gorombábban kikelt a hivatlan beavatkozás ellen, ami az illetendő rendőrt most már végkép kihozta a sodrából.

- Hallod-e, - kiáltotta olyan hangon, hogy a szomszédos konflis-állomás kocsisai is mind felriadtak álmukból - most már befogd ám azt a piszkos szádat, mert úgy föl talállok rúgni, hogy meg se állsz egészen a göncöcsillagig...

Nem egészen szó szerint mondta ezt, - amit mondott, azt nem lehetne itt reprodukálni - de elég annyi, hogy a szegény asszony, aki már előbb is halálos zavarba jött, most majdnem elájult ijedtében. Mert amit a fiatal urak beszéltek, az a legillatosabb virágnyelv volt a kötelességtudó rendőr bácsi szavaihoz képest...

Természetes, hogy a házaspár most már csakugyan beült egy konflisba, s a férj csak otthon tért annyira magához, hogy nekem a maga furcsa esetét megírhatta. A felesége - mint a levelében közli velem - még most is vizes borogatásokat rak a fejére, annyira megdöbbsentette szegénykét a különös és borzasztó éjjeli epizód.

A férj most tőlem vár holmi erkölcsi elégtételt, - azt hiszem, hogy a neveletlen ripőkök lecsépülését kívánja - de én csöpp kedvet se érzek hozzá, hogy ebből az alkalomból céltalan morálprédikációkba bocsátkozzam. Minek tenném? Az ilyen mosdatlan szájú betyárokat az én beszédem aligha fogja megtéríteni, - hiszen ezek csak akkor érzik jól magukat, ha a durvaságukkal tüntethetnek. A morálprédikáció nem nekik dukál, hanem a férjnek, aki a feleségét ilyen hallatlan inzultusoknak teszi ki, ahelyett, hogy az első, illetlen szónál gyorsan át nem fordul az utca túlsó oldalára, vagy sietve be nem ül a legelső konflisba. Mert a kötelessége kétségtelenül ez lenne, nem pedig az, hogy ízléstelen jeleneteket provokáljon. Azok a ripőkök bizonyosan megérdemelnek néhány egészséges pofont, de az ember tartozik annyi kíméléssel a feleségének, hogy néha még egy aktív pofon gyönyörűségéről is lemondjon.

A KATONATISZT.

Bizonyára nem lesz érdektelen, ha egyszer már szóvá tesszük azt a szerepet, amit a katonatiszt a mi társadalmi életünkben játszik, még pedig főképp abból a szempontból: miért ítélik el nálunk oly gyorsan azokat a hölgyeket, akik katonatisztek társaságában töltik szabad idejük legnagyobb részét? A kérdés tárgyalására jó alkalmat ad nekem a következő levél, melyet egy vidéki olvasó intéz hozzám:

»Megtörtént városunkban, hogy egy előkelő fiatalember visszaküldte rendkívül bájos és nagy hozománnyal bíró menyasszonyának a jegygyűrűt, azért, mert eljegyzése után megtudta, hogy menyasszonya, aki zsidó vallású, különös előszeretettel udvaroltatott magának katonatisztekkel. Az eset természetesen nagy feltűnést keltett s közbeszéd tárgya volt az egész városban. Csak kevesen akadtak, kik a vőlegény eljárását helytelenítették, a legtöbben amellettt érveltek, hogy a katonatisztek társaságában való gyakori mutatkozás nem vet jó fényt az úri leányokra vagy asszonyokra, különösen ha azok zilált felekezeti viszonyok között élnek.

Kétségtelen, hogy ez a különös nézet alappal bír. De éppen azért szeretném tudni, hogy Ön ezt a társadalmi felfogást milyen okokra vezeti vissza? Arra vagyok kíváncsi, miért illőbb egy úri leánynak vagy asszonynak a civil-társaság, mint a hadsereg?»

Mindenekelőtt állapítsuk meg, hogy ez a felfogás nem csupán nálunk népszerű, hanem Európának jóformán minden államában, talán az egyetlen Franciaországot kivéve. A stramm német Lieutenant társasága Berlinben ép úgy hírbe hozza a fiatal hölgyeket, mint a mieink közül azokat, akik körül túlsokat illeg-billeg a katonatiszti uniformis. Az általános vélemény az, hogy a hadseregért rajongó ifjú hölgyek kétségtelenül ingerlő és snájdig teremtések, akiknek a társaságában minden férfi jól érezheti magát, de akik - mi tagadás benne - nem arra születtek, hogy egy szolid és egyszerű nyárspolgárt boldoggá tegyenek.

Vajjon honnan keletkezett ez a különös felfogás, mi okolja meg a véleményt, hogy a katonatiszt társasága demoralizáló hatással van a társaságbeli asszonyokra és a leányokra, azt, alaposabb megfontolás nélkül, valóban nem könnyű eldönteni. A közhitet csak az okolhatná meg, ha a katonatiszt léháb és erkölcstelenebb volna, mint a polgári elem gavallérja. De aki a hadnagy és a főhadnagy urakat jól ismeri, tudja, hogy ennek a közhitnek éppen az ellenkezője áll: az aranycsillagos, kardjukat csörtető urak talán hangosabbak és önérzetesebbek, de föltétlenül naivabbak, mint a smokingot viselő férfiak. A pedantériájuk, a kötelességtudásuk, a fegyelmezettségük sokkal nagyobb, s így a léhaskodásra való hajlamuk viszont kisebb, mint amazoké. Akármilyen rossz hírük is van korhelykedés tekintetében, bizvást el lehet mondani, hogy a mi civil uraink százszor könnyelműbbek és komolytalanabbak, mint ők, s százszor inkább inklinálva vannak az úgynevezett társadalmi tolvajnyelvre és tolvaj tempókra, mint azok a naiv fiuk, akik különben is az összes szép nők született lovagjainak képzelik magukat.

Miért hát mégis a leányos nyárspolgárcsaládoknak ez a furcsa idegenkedése a tiszti uniformistól? A dolog nagyon egyszerű: a mamák nem a tiszteket, hanem a maguk leányait tartják léháknak és könnyelműeknek. Nem attól félnek, hogy a tisztt majd pokoli ravaszsággal elcsavarja ártatlan gyermekük fejét, hanem attól, hogy az ártatlan Gretchenek egyszerűen beleszédülnek a hadnagy úr karjaiba, mert a fényes uniformis és a görbe kard valósággal hipnotizálja szegénykéket. A mamák még emlékeznek rá, hogy nekik is megdobbant a szívrük, ha ablakuk alatt valamikor egy sarkantyúpár összeverődött, s joggal-e vagy jogtalanul, de a leánykájuk erkölceit is féltik a csákótól és az attilától. Nem a tisztet tartják erkölcstelennek, hanem a szőke vagy barna kicsikéik erényéről van sekélyes véleményük. A mamák, akik a katonatiszt társaságát veszedelmesnek tartják a leányukra, nem a tisztről, hanem a leányukról mondanak furcsa és lealázó kritikát.

GYANUS GRATULÁCIÓ.

Az eset a következő:

Egy fiatal asszony - az, aki levelet intéz hozzám - a minap az utcán sétált a sógora társaságában. Séta közben összetalálkozott egy barátnőjével, akiről ép a napokban tudta meg, hogy egy derék és szimpátikus úri emberrel jegyet váltott. Még pedig egy olyan úri emberrel, aki csak nemrégiben vált el a feleségétől. Megálltak, beszélgettek, kedveskedtek egymásnak, s akkor a fiatal asszony látható jóindulattal így szólott:

- Annál nagyobb örömmel gratulálok neked, édesem, az eljegyzésedhez, mert bizonyos vagyok benne, hogy az urad mindig szeretni és dédelgetni fog. Ő, szegény, oly súlyosan csalódott az első feleségében, hogy a másodikat, pláne téged, aki annyira kedves és elragadó vagy, bizonyosan nagyon-nagyon megbecsül majd.

A boldog menyasszony e szavakra gyöngén elpirult, aztán kissé zavartan ezt mondta:

- Köszönöm.

A beszélgetés ezzel véget ért, de mikor később hazafelé tartottak, a fiatal asszonyt a sógora keserves szemrehányásokkal illette. Egyenesen megmondta neki, hogy azzal a szegény leánnyal szörnyű módra tapintatlanul viselkedett. A sógor szerint ugyanis tisztára illetlenség, ha valaki egy menyasszonysorban levő leány előtt a vőlegénye első feleségét bármilyen vonatkozásban szóba hozza.

- Szégyen-e az, - kérdezi tőlem az én tapintatlansággal megvádolt, naiv olvasónóm - ha valaki boldogtalan házasság után elválik a feleségétől? És sértés-e, ha egy menyasszony előtt a vőlegénye szerencsétlen házasságát szóba hozzuk, mikor ez a legkétségteljesen legkevésbé elvárhatóbb jóindulattal történik?

Minden további vita nélkül eldönthetjük, hogy e kérdések mindegyikére csak nem-mel válaszolhatunk. A válasz nem dehonnesztáló cselekedet, sőt: egyenesen okosság, ha két, egyébként jóra való teremtés sehogyse tudja megérteni egymást. Ugyancsak nem dehonnesztáló az se, ha valaki az ilyen szomorú esetet a közvetlenül érdekelték előtt szóba hozza. Elméletben csak ez lehet a válasz a problémán, s ha a pozitív eseményektől függetlenül tárgyaljuk ezt a kérdést, nincs az a logika, mely az ellenkező állásponttól meggyőzhetne bennünket. A bibi csak ott kezdődik, hogy az elméleteket az úgynevezett ideális társadalom számára alkották, ideális társadalom pedig - ha Flammarión Camille-nek hinni lehet - csupán a Mars-csillagon található. Ahol a világ csupa becsületes, jóindulatú és malícia nélkül szűkölködő emberből áll, ott még a leggyanúsabb kérdést se lehet félremagyarázni, s ott a menyasszony, aki előtt a vőlegénye első, boldogtalan házasságát szóba hozzák, bizonyára hálás és megindult szívvel fog köszönetet rebegni a kérdésben megnyilvánuló gyöngédségért. De itt, a mi földünkön, ahol az emberek akkor a legboldogabbak, ha a legjobb barátait ártatlan arccal megpukkasztatják, némileg másképpen áll a dolog. Itt a desztillált, abszolút jóakaratban senkise hisz, még az akadémiai tagok se hisznek, hát még a szép, hegyesnyelvű, fiatal asszonyok! Ha tehát valaki ilyen delikát dologgal hozakodik elő, bizonyos lehet benne, hogy nem gyöngédségre, vagy baráti érdeklődésre fogják magyarázni a kérdését, hanem arra, hogy egy kis gyöngé epeömlést óhajt szerezni a boldog és ártatlan menyasszonynak. A nők ugyanis, akik sokkal jobban ismerik egymást, mint ahogy mi férfiak ismerjük őket, hasonló esetben kivétel nélkül így gondolkodnak:

- Ez a szendearcú kis kígyó most ékes virágnyelven azt akarja az orrocskám alá dörgölni, hogy rajtam csak olyan férfi szeme akadhat meg, akit már egy másik asszony boldogtalanná

tett. Vagyis: az uram, szerinte, nem a magam szépségéért, jóságáért, bájos voltaért fog dédelgetni, hanem azért, mert már egyszer egy rossz asszonyban csalódott. Látszólag nem ezt mondja ugyan, de én nagyon is belelátok a ravasz és alamuszi lelkébe. És ha egyszer módomban lesz, hogy úgy a kedvem szerint visszapukkasszam, bizony isten nem fogok habozni vele...

Igy szólna magában száz asszony közül kilencvenkilenc, s ezért van igaza a haragos sógornak, aki azt az ártatlan gratulációt oly nagyfokú tapintatlanságnak minősítette. Mert nem az a kérdés, hogy csakugyan volt-e illetlenség abban a pár szóban, hanem az, hogy lehetett-e belemagyarázni olyasmit, ami jogosan illetlenség számba mehetne? Azt pedig, hogy egy kis rosszakarattal és egy jó nagyító üveggel csakugyan föl lehet fedezni benne némi maliciát, valószínűleg még az én kedves és ártatlan levélíróm se tagadhatja.

PINCÉRNŐK.

A kávések és a pincérek háboruságában - mely úgy látszik ép oly öröktől fogva való, akár a szerelem vagy a féltékenység - újabban az az ötlet merült fel, hogy szegény, de tisztességes leányokat kellene szerződtetni pincéernőül a kávéházakba. Az érdekelt felek csábító színekben festik le előttünk: micsoda gyönyörűséggel fogjuk meginni az ebédutáni kávékat, ha zord férfiak helyett csinos és mosolygó leányok állítják majd elibénk a fényes alpacca-tálcát. Az ötlet oly tetszetős, hogy a törzsvendégek - és Budapesten mindnyájan törzsvendégek vagyunk - már előre csettintenek a nyelvükkel, s lelkesedésük még bizonyára növekedni fog, ha a kávések ipartestülete, a derék Némai Antal elnöklete alatt, határozatilag kimondja, hogy csupán fess, csinos arcú és barátságos hölgyeket szabad alkalmazni pincéernőül a kávéházakban.

Értem és méltányolom a törzsvendégek tapsait, hiszen nem most győződöm meg róla először, hogy a budapesti ember ravasz és alamuszi legény. Mindig tudtam, hogy a mi férfaink szenvedélyes barátai az esztétikának, mihelyt asszonyról, még pedig csinos asszonyról van szó. Ha tőlük függne, nem csupán a kávéházakban alkalmaztatnának kedves és liberális gondolkodású hölgyeket, hanem mindenütt, ahol a nappal és az éjszaka óráiban megfordulnak. Bizonyos vagyok róla, hogy a pesti urak nemcsak a márvánasztalok közt látnák szívesen pincéernőül a csinos leányokat, hanem a villamoson is, kalauzokul vagy ellenőrökül, s az adóhivatalban is, ahol a harmadik osztályú kereseti adójukat megfizetik. Sőt: még afelől sincs kétségem, hogy a foglalás fájdalmait is könnyebben elviselnék, ha a miniszter úr ő excellenciája snájdig asszonyokat nevezne ki bírósági végrehajtókká. Budapest, legalább ily értelemben, nem ellensége a feministák eszméinek. Mindezeket ép úgy tudom, mint más, - és mégis, ha azt kérdeznék tőlem, hogy morál szempontjából is helyeslem-e az asszonyok térfoglalását, habozás nélkül azt válaszolnám, hogy: nem helyeslem.

Azokat a hölgyeket, akik oly nagy önfeláldozással szoktak sikraszállani az asszonyi munka megbecsülése mellett, félreértések elkerülése végett sietve figyelmeztetem, hogy nekem nem az asszonyok ellen van kifogásom. Sőt azt is tudom, hogy a pincéernői intézményt széles Európában mindenütt elfogadták. Nemcsak a cseh és a stájer fürdőkről beszélek, ahol jóformán nem is igen lát az ember férfi-pincért, hanem a világ legnagyobb kultúrvárosairól is, ahol - főképp a szerényebb, polgári helyeken - csaknem kivétel nélkül mosolygó leányok helyezik asztalunkra a forró kávé és a rózsásra pirult rost-beefet. Aki nem tudná, azt afelől is felvilágosíthatom, hogy például Karlsbadban vagy Marienbadban jómódú úrileányok se idegenkednek attól, hogy nyaranta a fürdővendégeket kiszolgálják, s a polgármester leánya ép úgy felölti a fekete ruhácskát és a fehér kötényt, akár a legszegényebb iparos-kisasszony. Ezeknek az okos és józan teremtéseknek a munka egyáltalában nem derogál, s ha a két-három nyári hónap alatt valamicskével felszaporíthatják a hozományukat, hát boldogan és önmagukkal megelégedve vonulnak vissza szeptember végén a polgári nyugalomba.

Mindezt tudom és a saját szememmel is sokszor láttam, - és mégis azt mondom: a szolid pesti kávéházak nem alkalmazhatnak pincéernőket. Még pedig nem a pincéernők, hanem a vendégek miatt. Ezek a mi kedves, léha és jókedvű uraink még nem tartanak ott, ahol a nyugateurópai kávéházi vendég. Itt még a felszolgáló kisasszonyt szabad prédának tekintik s a legderesebb fejű öreg úr is ravasz szemcsiptetéssel tenné be a cukrot a kávéjába, ha egy csinos leány forgolódnék az asztala körül. Bizonyos, hogy mindegyik kisasszonynak százszor tennének napjában szerelmi ajánlatokat, sőt - ha indiszkrét szemek nem lennének a közelben - jóízűen meg is csipkednék a rózsás és lángoló arcocskájukat. És jaj lenne annak a leánynak, aki az efajta kedveskedésekre nem reagálna! Bizonyos, hogy hamar kiintrikálnák a becsületes

kenyérkeresetéből, mert minden vendég véres injuriának tartaná, hogy a kézzelfogható udvarlását semmibe se veszik. Maradása és békessége csak annak a leánynak lenne, aki megtisztelésnek venné, hogy a nagyságos vendég úr csábító ajánlatokat sugdosna amúgy suttyomban a fülébe.

Ne legyen félreértés: én nem a leányok kvalifikációját kicsinylem a pincérnői állásra, hanem a vendégek önfegyelmét és szolidságát. Majd ha ott tartunk, hogy nálunk is csupán a tisztességesen dolgozó, szerény és komoly leányt fogják látni a kávéházi pincérnőben, akkor én leszek az első, aki új hivatásukban üdvözlöm őket.

FESZTELENSÉG.

Nemrég egy előkelőbb, magyar fürdőben jártam, mely természeti szépségein kívül főképp arról nevezetes, hogy csupán a petroleum-királyok és kocsikenőcs-hercegek maradhatnak meg benne három hétnél tovább; a szegényebb sorsú halandók már a második héten kénytelenek zálogba tenni az aranyórájukat és a smoking-öltözetüket. Egy körözött marhahúsért szerényen csak három koronát számítanak, egy ramsteackért öt koronát, s egy adag dinnyéért - megjegyzem, hogy a dinnyét tíz fillérjével kapni a szomszéd faluban - harmadfél koronát. Aki a pincérnek egy koronánál kevesebb borraivalót ad, azt csak minden második héten szolgálják ki, de akkor is úgy, hogy bizony nincs benne köszönet.

Ugyebár, az árak után következtetve, azt lehetne hinni, hogy ebben a fürdőben az életmód is ép olyan úrias és előkelő, akár Ostendében, Aix les Bains-ben, vagy Scheweningenben? Nemde, teljes joggal azt hihetjük, hogy ahova ilyen úri és vagyonos közönség jár, ott a milieu is megfelel az érvényben levő tarifának? Vagyis: a hölgyek a Paquin vagy Holzer remekeiben járnak, az urak smokingot öltenek a diner-hez, s a pincérek hófehér keztyűben szolgálják ki a vendégeket? Nos, itt van a tévedés. Ez a fürdő csak az árak tekintetében tartozik a fashionable helyek közé. A férfiak poros, barna cipőben telepednek le esténként a vendéglő asztalához, a pincérek verejtékes homlokkal hajolnak a tálak fölé, az étel pedig rosszabb, mint a geleméri csárdában. De mindezeknél a sajátosságoknál még sokkal feltűnőbb az a szokás, melyet a nagy fürdőhelyek közt itt láttam legelőször, hogy t. i. az úri asszonyok egész délelőtt úgynevezett házias pongyolában sétálnak az árnyékos platánok alatt...

Nehogy engem valami nagyképű affektálónak méltóztassék tartani, aki majommódra ragaszkodik a spanyol etikett törvényeihez, sietve kijelentem, hogy én az asszonyokat - már akik t. i. szépek - pongyolában tartom a legbájosabbaknak. Az igazán szép alak ebben a viseletben érvényesül a legjobban. Mi férfiak tudjuk, hogy a plein parade-öltözék a legtöbb esetben csal, s hogy számos gyönyörű teremtés, aki fűzőben, utcai toilette-ben egyszerűen elszédít bennünket a termete tökéletességével, otthon, a bizalmas négy fal között, tehát akkor, mikor szellős pongyolát ölt magára, csak nagyon kevésbé hasonlít a múzeumokban látható, antik szobrokra. A pongyola édes és stílszerű viselet az otthon derűs milieujében, s hiába vagyok megrokkant aggastyán, még nagyon is jól emlékszem azokra az időkre, mikor százszor, ezerszer szívesebben vettem, ha egy-egy bájos asszony fűző nélkül, csipkés slaffrokban fogadott a lakásán, mintha fűzőpáncélba szorítva, erőltetett mosollyal üdvözölt volna a szalónja küszöbén. Sőt még azt is készséggel koncedálom, hogy falun, vagy egy-egy eldugott kis vicinális fürdőben, ahol a közönség jóformán egyetlen, nagy családból áll, a hölgyek bizvást mutatkozhatnak az utcán is a természetükhöz lágyan odasimuló pongyolában. De nagy, népes és előkelő fürdőhelyen ez a fesztelen viselet majdnem illetlenségszámba megy. Igaz, hogy egy szép asszonynak még az illetlenségeit is szívesen megbocsátjuk (sőt néha csak azt bocsátjuk meg), de ami a társadalmi törvényeket illeti, nem látom be, hogy e tekintetben még a legbájosabb fiatal nőnek is több szabadsága lenne, mint a legcsunyább és a legöregebb férfinak. Ugyan mit szólnának hozzá, ha valamelyik divatos fürdőben az urak török slaffrokban jelennének meg délelőtt a tópartján, vagy ingujjban ülnének le ebédelni a vendéglői asztalhoz? Én a magam részéről az asszonyok fesztelenségét se mérem más mértékkel, mint a férfiakét, s ezért - ha vén smokknak tartanak is - kimondom, hogy a pongyola nem való a nyilvánosság elé. Egy úriasszony csak két esetben feledkezhetik meg teljesen az etikettől: akkor, ha a férjét, vagy akkor, ha a szerelmesét fogadja négy szem közt. Aki az utcán vagy a sétatéren pongyolában mutatkozik, az éppen olyan helytelenséget követ el, mintha comme il faut látogató-toilette-ben perdül az ura elé, mikor az lángoló szenvedéllyel közeledik feléje.

TANÁROK.

Elkészve bár, de szóvá kell tennem annak a szegény kis gimnazistának az esetét, aki a minap amiatt vált meg az életétől, mert egy tanárja oktan gyűlölködéssel volt iránta, s mert az igazgató megtiltotta neki, hogy az előadásokat tovább látogassa. A sajnálni való, naiv fiú már ott porlad valahol a rákoskereszturi temetőben, de az olvasók, úgy látszik, nem nyugszanak meg ebben az elintézésben. Ez nem is csoda, e kis diákéhoz hasonló tragédia ezer és ezer családot fenyeget. Fiaink, attól a perctől kezdve, hogy az iskolaköteles kort átlépték, idegen emberek befolyása alá kerülnek s mivel rossz és szívtelen ember minden branche-ban van, hol a biztosíték aziránt, hogy a mi szemünk fénye nem úgy fogja befejezni az ő szegény kis életét, mint az a szerencsétlen gimnázista? A dolog mindenestre elég fontos ahhoz, hogy még elkésve is foglalkozzunk vele, s mivel a levélírók legnagyobb része engem tisztelt meg azzal, hogy a véleményemet kikéri, elmondok egyetmást a magam iskolai életéből, s bizonyos vagyok róla, hogy pusztán az én tapasztalásaimból is le lehet szűrni az esetre vonatkozólag az objektív igazságot.

Én - még most is kegyelettel és meghatottsággal gondolok vissza azokra az évekre - a veszprémi piaristák öreg székházában végeztem a gimnázium hat osztályát. A szívem még most is hálával telik meg, ha azoknak az időknak képe a lelkemben fölmerül; hiszen ezek a derék és jólelkű papok olyan szeretettel bántak velem, aminőt én, a tizennégy éves kis betyár, bizonyosan nem érdemeltem meg. Kétségtelen, hogy volt néhány rossz tanárom is, de a legtöbb ideálja volt a jó és becsületes tanítónak s egyre közülük, a fiatalon elhunyt P. Tóth Kálmánra, akiből a magyar irodalom egyik kitünősége lehetett volna, még most is - harminc év után - fájdalmas könnyekkel gondolok vissza. Ez a sápadt, szelidképű szerzetes volt az, akinek az édes apám után legtöbbet köszönhetek; s ha ebben a veszett tülekedésben, amit e rövid, földi életben mindnyájunknak folytatni kell, némi nemes és jóra való ambíció is megmaradt a lelkemben, ez kizárólag a jóságos piarista tanításainak a következtése. Mondom: hálás és megindult szívvel gondolok vissza mindnyájukra, akik ott, a veszprémi várbástyába épített szobáscsákban laktak, de mégis az a meggyőződése, hogy a tökéletes tanár mintaképeit nem közöttük kell keresni. És ennek nem ők, a szelid és jóhiszemű szerzetesek az okai, hanem a rendszer, amit kénytelen-kelletlen követniök kell. A tanár és a diákja közt ezekben az öreg gimnáziumokban nem lehet meghitt viszony; hiszen a tanítás egész taktikájának náluk is csak az az alapja, hogy a professzor elérhetetlen fenségben trónol az ő kicsike diákjai fölött. Hogyan nyilhatna meg a naiv gyerek szíve e komoly és szigorú férfiak előtt, akik komor árnyékokként suhannak végig a hideg téli reggeleken a folyosók kőkockáin? Mi valamennyien félénk tisztelettel néztünk a fekete reverendákra, de hogy bizalmasok is lehetnénk hozzájuk, arra valóban még álmainkban se gondoltunk. Annál jobban meglepett hát engem, a falusi kis gimnázistát, hogy Pesten, ahova a hetedikbe felhoztak, a tanáraim úgy bántak velem, mint az intim barátjukkal. A régi minta-gimnáziumba irattak be, mely akkor még a kerepesi-úton volt, az öreg Bartal Antal igazgatása alatt. Már az is furcsa volt előttem, hogy itt minden óra után tizenöt perces szünetet kaptunk, holott Veszprémben egész délelőtt csak egyszer volt szünet; de ami egyenesen álomnak tűnt föl, az nem volt más, mint hogy a tizenöt percek alatt a tanárok együtt sétáltak velünk a folyosókon, jókedvűen belénk karoltak, tréfáltak velünk és meghallgatták a mi tréfáinkat is s egyáltalában úgy viselkedtek, mintha a legjobb pajtásaink lettek volna. Oly érthetetlen és csodaszerű volt mindez előttem, hogy akárhányszor álmélkodva kérdeztem magamtól: hogyan, hát a tanár urak is csak oly közönséges emberek, mint mi vagyunk? Ők is tréfálnak, ők is nevetnek, nekik is jó kedvük van néha, mint nekünk, az éretlen kis nebulóknak? Akárhányszor megcsiptem magamat, vajjon nem álmodom-e, - és két

hónap múlva, mikor meggyőződtem róla, hogy ez itt általános uzus, én is csak azon kaptam magam egyszer, hogy még az öreg matematikaprofesszort is a jó pajtásomnak tekintem...

Most, hogy annak a szegény kis diáknak a tragédiáját olvasom, eszembe jut a régi mintagimnázium, eszembe jutnak a délelőtti tizenöt percek, a jókedvű mókák, a tanárok tréfái és bizalmasságai... És bizonyos vagyok benne, hogy azoknak a professzoroknak a tanítványai között egyetlenegy sem akadt, aki egy gyönyörű, napsugaras tavaszi reggelen a halál borzalmas sötétségére gondolt volna...

PERMANENS DOHÁNYOSOK.

Tessék megmondani: nem jellemző és szomorú tünete-e a mi korunknak az a levél, melyet egy fiatal bankhivatalnok intézett hozzám, még pedig öntudatlanul sok ezer és ezer névtelen olvasó nevében, aki mind szó szerint megírhatta volna a következő sorokat:

»Huszonöt éves vagyok, s a foglalkozásom arra kényszerít, hogy napjában körülbelül kilenc órát egy helyben üljek. Nem könnyű irodai munkát végzek, a tollat egész nap alig teszem le néhány percre a kezemből, s eközben folyton szívom a cigarettákat, mert más-különb en egyáltalában nem izlik a munka. Mivel fiatal ember vagyok, hát a hivatalomon kívül kávéházban és vendéglőben töltöm az időm legnagyobb részét, s elképzelheti, hogy ott se csokoládét szopogatok, hanem tarka összevisszaságban szívom el a sok cigarettát, trabuccot és medeát. Mikor lefekszem és az ágyban az újságot elolvasom, akkor is ott van a cigaretta az ajkaim között, s csak a jó isten ment meg attól, hogy egyszer az egész szobát magamra nem gyujtom. Reggel, mikor felébredek, az az első dolgom, hogy egy cigarettát elszívjak. Szóval, ha végiggondolom az egész napomat, rájövök, hogy bizony nem igen van olyan tíz percem, amelyben a nikotint nélkülözném. A minap egyszer kíváncsiságból összeszámítottam, hogy mennyi dohányt fogyasztok összesen, s ekkor megállapítottam, hogy reggel nyolctól esti fél tizenkettőig öt szivart és harminckilenc cigarettát szívtam el. Nem beszélve most már arról, hogy ez a passzió rengeteg pénzbe kerül, van egy más, sokkal nagyobb baj is: világosan érzem, hogy a sok dohányzás tönkreteszi az idegeimet. A szervezetem tökéletesen egészséges (fiatalabb koromban szenvedélyes athléta voltam) és mégis most aggódva konstatalom magamon, hogy gyakran elsédülök, néha a hideg verejték is kiüt a homlokomon, s olykor minden komoly ok nélkül összeveszem a legjobb barátaimmal. Ennek - bizonyosan tudom - a túlságos dohányzás az oka. De hát mit tegyek, ha egyszer nem tudok lemondani erről a szenvedélyemről? Nagyon kérem: adjon valami jó tanácsot, mert érzem, hogy az én híres vasegységemnek is vége lesz, ha ezt az ostoba életmódot tovább folytatom.«

Nem foglalkoznám ezzel az esettel, mert az orvosi kérdések tárgyalása nem tartozik a problémáim keretébe, már pedig ennek a fiatal embernek a baja tisztán orvosi kérdés, hiszen a vak is látja, hogy itt egy kezdődő nikotinmérgezésről van szó. Nem is az orvosi oldaláról akarok beszélni a dolognak, hanem a társadalmiról, arról a speciális, magyar betegségről, melynek - bátran el merem mondani - sehol a világon nem láttam még a párját. Itt Budapesten egész sereg fiatal úr van, akinek a szájában naphosszat nem alszik ki a szivar vagy a cigaretta, aki, mint dohányos, egyszerűen permanenciában van. Ezek az urak nem gyufával gyujtják meg a szivarjukat, hanem a tövig elszívott másik szivarjukkal. Eszembe se jut vezércikkeket írni a dohányzás ellen, készséggel elismerem, hogy a nikotin szolgálatokat is tesz a szellemi foglalkozást űző embereknek, sőt azt is tudom, hogy bizonyos foglalkozási ágakban még a szertelen dohányzás is megbocsátható. Az író, a művész, aki amúgy is feláldozza az idegeit a foglalkozásának, nem sokat törődik vele, ha egy évvel vagy kettővel gyorsabban pusztul el, aminthogy a nagyon öreg ember, aki az élet szebbik felén már rég túl van, szintén többre becsüli a pipáját, mint azt a pár hónapot, amit az abstinenciájával a rideg sorstól kicsikarhatna. De ezek kivételes emberek - mint régente mondták: különcök - akiknek a cselekedeteit nem szabad olyan mértékkel mérni, mint a normális halandókéit. De miért teszi tönkre magát szándékosan az a sok szolid, becsületes, munkás és hosszú életre hivatott filiszter, aki se nem beszámíthatatlan művésztemperamentum, se nem nyolcvanesztendős aggastyán? Ezt józan fővel nem lehet megérteni. Derék bankhivatalnokok, akik predesztinálva lennének arra, hogy mint gazdag cégvezetők vagy igazgatók vonuljanak nyugalomba, mi az ördögöt rövidítik meg az életüket, borzolják fel az idegeiket, s érnek meg időnek előtte a kékgolyó-utcai szanató-

riumra? Ez olyan rejtély, amit okos ember meg nem oldhat. Dohányos temérdek van a világon, de a permanens dohányos, higgyék meg nekem, tisztára hazai specialitás. Ilyen örültek a külföldön nincsenek. Sőt olyanok se, mint a fönti levél írója, aki kétségtelenül tudja, hogy bele fog pusztulni a szenvedélyébe, - és mégis azzal hozakodik elő, hogy nem bír lemondani a dohányzásról. Mi az, hogy nem bír? Az ember arról is le tud mondani, akit legjobban szeret a világon, akiért egy jaj szó nélkül meghalna, - s egy hitvány dohánytekercset nem tudna a sutba dobni, ha az életéről és az egészségéről van szó? Fiatal ember, én adok önnek egy tanácsot: szégyellje magát!

A NAGY KALAP.

A főváros egyik mulatóhelyén nemrég csinos botrány történt, melynek szereplői javában küldözgették ugyan egymáshoz a segédeket, de majdnem bizonyos, hogy az affér érdemi része azért mégse a Fodor mester vívótermében játszódhatott le. A két férfi, aki a botrányt előidézte, bizvást lekaszabolhatja egymás fülét, anélkül, hogy ezzel magát a szóbanforgó problémát is elintézné.

Közvetetlen előadás előtt történt, hogy egy úr, aki a feleségével együtt ült az egyik terített asztal mellett, fölkelt a helyéről s odalépett ahhoz a házaspárhoz, amelyik közvetlen előtte ült a mulató nézőterén. Meghajolt, udvariasan bemutatkozott az ismeretlen férfinak, aztán így szólott hozzá:

- Ne méltóztassék rossz néven venni, hogy alkalmatlankodom, de igazán kénytelen vagyok vele. A nagyságos asszony óriási kalapjától mi ugyanis egyáltalában nem látunk a szinpadra. Nagyon szépen kérem tehát, hogy vegye le őnagysága a kalapját, hiszen a földszinten az összes hölgyek különben is kalap nélkül ülnek.

Kifogástalan illemtudással mondta ezt, de az ismeretlen férfi mégis hallatlan dühbe jött a kérésre.

- Micsoda joga követeli a feleségemtől, hogy a kalapját levegye? - kérdezte haragosan.

- Először is - felelte a másik férj - nem követelem, csak kérem. Másodszor: én magamért is, a feleségemért is megfizettem a belépő díjat, hát jogom van hozzá, hogy az előadást végignézzem.

- Hogy önnek mihez van joga, mihez nincs, ahhoz nekem semmi közöm. A feleségem kalapban ül, s ezt senkise tilthatja meg neki mindaddig, amíg már a foyerben ki nem írják, hogy a kalapviselés a nézőtérre tilos. Ez pedig - jól megnéztem - sehol sincs kiírva. A színházban mindenki tiltakozhatnék a nagy kalap ellen, mert ott előre figyelmeztetik az asszonyokat, hogy csak fődétlen fővel ülhetnek be a nézőtérre. Itt azonban mindenki úgy jön, ahogy tetszik neki, s határozottan kikérem, hogy idegen emberek engem ilyesmivel molesztáljanak.

Az első férj, az energikus tiltakozás után, a jegyszedőhöz fordult a panaszával, de a mérges ember durván rendreutasította a jegyszedőt is. Szó szót követett, s az eszmecserének az lett a vége, hogy a két férfi kicserélte a névjegyét, miközben az asszonyok az izgalomtól sápadtan ültek a helyükön, s majdnem elsülyedtek szégyenletükben. Nincs kétség benne, hogy az esetnek másnap lovagias folytatása lett, s így nagyon valószínű, hogy egy szegény és ártatlan férj hősiezen a vérét ontotta a felesége divatos kalapja miatt.

A történetet e jelenet egy közömbös szemtanúja írta meg nekem, aki egyúttal a következő kérdéseket intézi hozzám:

- a) Joga volt-e az 1. számú férjnek ahhoz, hogy egy ismeretlen hölgy kalapját kifogásolja?
- b) Joga volt-e a 2. számú férjnek, hogy a kérés teljesítését megtagadja?
- c) Kinek volt tehát igaza a két haragos férj közül?

A válasz, melyet a problémára adnom kell, bizonyára furcsa: én ugyanis azon a nézeten vagyok, hogy mind a két férjnek igaza volt. Az elsőnek azért, mert a belépő díj lefizetése csakugyan mindenkinek jogot ad ahhoz, hogy az előadást akadálytalanul végignézhesse. A másodiknak - bár brutális modorát abszolúte nem helyeslem - azért, mert szabályrendelet,

rendőri intézkedés, vagy a szokásos figyelmeztetés híján senkise követelheti egy idegen asszonytól, hogy a kalapját levesse, már csak azért sem, mert akárhány nő másképp fészülködik, ha kalapban, másképp, ha kalap nélkül megy valahová. Az a körülmény, hogy a kalap a kilátást elfogja, csakis méltányossági szempontból jöhet tekintetbe, a méltányosság pedig mindenkinek a saját tetszésétől függ. Ha az első számú úriasszony elől a második számú úriasszony kalapja elfogta a kilátást, ezért - mindig csak rideg, jogi felfogás szerint mérlegelve az esetet - csupán az intézet igazgatóságát lehet felelőssé tenni, mert annak a kötelessége, hogy a lefizetett belépő díj ellenében módot is nyújtson az előadás végignézésére.

A problémának tehát egyetlen, logikus megoldása van: az, ha a mulatóhelyeken is ép úgy kiírják, mint a színházakban, hogy kalapban senkise ülhet a nézőtérre. Mihelyt ez a figyelmeztetés hivatalos formában megjelenik, senkinek se fog az eszébe jutni, hogy mások elől a kilátást elfogja. Ha pedig az igazgatóság fáznék ettől a rendszabálytól, akkor tiltsa el a rendőrség a kalapviselést. Legalább arra az időre, amíg ezek a mostani kalapmonstrumok divatban lesznek.

AZ ÁRKÁDIAI PÁSZTOR LEVELE.

Önök ugyebár azt hiszik, hogy az árkádiai pásztor - akit a görögök tudvalevőleg a naivság legkiválóbb képviselőjének tartottak - évezredek óta békén pihen az ókori mitológiában? Nos, mindjárt meg fogom győzni önöket afelől, hogy az árkádiai pásztor ma, e kései évezredekben is életben van, sőt: itt jár közöttünk a budapesti kávéházakban. Ha nem hiszik, olvassák el a következő levelet, mely - mint rögtön meg fognak győződni róla - ez antik és tiszteletreméltó, mitológiai alak tollából eredt:

»Huszonnyolcz éves hivatalnok vagyok és nősülni szándékozom. Ismerőseim körében még eddig nem találtam olyan leányt, ki nekem megfelelt volna. Közvetítőhöz elvből nem akarok fordulni, ezért a véletlenre akarom bízni párom megtalálását. Ez a véletlen a minap segítségemre jött. Egyik este, sétámból hazafelé tartva, az Aréna-úton egy nyári kávéház előtt mentem el, ahol egy nagyon kedves és bájos leányka vonta magára figyelmemet. A leány családjával volt a kávéházban. Bemenni a kávéházba és vele szemben leülni: egy pillanat műve volt. Közelebbről még jobban tetszett a leány és én sem lehettem neki ellenszenves, mert eléggé viszonzta pillantásaimat. Tehát így okoskodtam magamban: »Látod te csacsi, ez a leány tetszik neked és éppen megfelelne az ízlésednek. Mit keresel hát tovább? Ragadd meg az alkalmat«. - Igen ám, felelt rá a másik énem, de hogy ismerkedjem meg vele?« Ez a probléma! Ezért fordulok Önhöz és kérem tanácsát.

Megjegyzem, arra kevés reményem van, hogy ismerőseim közt találnék olyant, ki azt a családot ismeri, mert abban a környékben, hol a család nézetem szerint lakik, nem fordulnak meg ismerőseim. Hogy én a szülőkhöz odamenjek és egyszerűen bemutatkozam nekik - amit különben sem tehetnék meg - és kijelentsem, hogy én a lányukat el akarom venni feleségül, azt nem tartom helyesnek. Mert ugyebár akkor én már mindenestre le vagyok kötve? Már pedig én előbb meg akarom ismerni azt a leányt belülről is, hogy természeteink megegyeznek-e és hogy a többi körülmények is megfelelnek-e? Azért tehát valami semleges módot kellene találnom az ismeretségre. De ehhez én nem vagyok elég okos. Talán Ön tudna rajtam segíteni, vagy talán más valaki, ki már ilyesmin keresztül ment. Azt hiszem, a leányok tudnának leginkább tanácsot adni«.

Tehát rezummáljuk a tényeket: egy derék és becsületes fiatalember elvileg már rég el van szánva arra, hogy búcsút mond a legényéletnek, de eddig még nem volt alkalma hozzá, hogy leendő, törvényes babájával megismerkedjék. Már-már el volt készülve rá, hogy sohase akad útjába egy megfelelő úrikisasszony (hiszen a férjhez menő leányok a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak korunkban), amikor a kegyes véletlen váratlanul a segítségére sietett: egy városligeti kávéházban megpillantotta azt az édes gyermeket, akit azonnal feleségül venne. Nem tudja, hogy az édes gyermek kinek a leánya, azt se tudja, vajjon grófkisasszony vagy varróleány-e, hasonlóképpen nincs tisztában azzal se, hogy a kicsike drámai szende-e, avagy egy gazdag öreg úr barátnője, - mindegy: ő expressz úton feleségül akarja venni s szándékában csupán az a súlyos körülmény gátolja meg, hogy - bár napok óta erőlteti a kisdud agyvelejét - sehogy se bír ráakadni arra a módra, mely a megismerkedést lehetővé teszi. Hozzám fordul tehát, a minden hájjal megkent aggastyánhoz, hogy szörnyű kétségbeesésében jólelkűleg a hóna alá nyúljak...

Ha azt mondom, hogy ez a kérés korszakunk legnagyobb naivitásának egyike, könnyen abba a gyanuba keveredhetem, hogy alávaló hízelgő vagyok. Mert hogy a kérés nevetségesen naiv, az talán nem is baj; de igenis baj, még pedig aggasztóan súlyos baj, hogy egy felnőtt ember, egyetlen levélben, hogy írhat össze ennyi horribilis csacsiságot? Szinte úgy érzem, hogy nem

is tudom egykönnyen felsorolni, milyen sokasága tombol itt a legválogatottabb gyerekségnek. Először is: az a férfi, aki manapság - ha nősülni akar - nem bir leányismeretségekre szert tenni, az sokkal okosabban teszi, ha a Robinson elhagyott szigetére vonul, s idomított lámákkal cseréli fel az emberi társaságot. Másodsor: aki rögtön a nősülésre gondol, ha egy csinos leányt egy ligeti kávéház terraszán megpillant, az már előre lyukakat fúrathat a cilinderén, hogy a leendő szarvait kényelmesen elhelyezhesse. Harmadsor: ha már csakugyan oly gyógyíthatatlanul beteg valaki, hogy a budapesti kávéházi terraszok ismeretlen és kacér kis-asszonyai közül akar feleséget választani, s ezzel a szándékkal a lelkében nem tud módot találni a megismerkedésre, az egyáltalában sohase nősüljön meg, mert annak nincs annyi praktikus esze, hogy egy családot eltarthasson.

Tanácsaim tehát, t. árkádiai pásztor, a következők:

- a) Ha mindenáron nősülni akar, akkor mutattassa be magát barátaival a leányos házakban.
- b) Ha a ligeti kávéházban egy szép és kokett kisleányt megpillant, akkor ne gondoljon mindjárt az anyakönyvvezetőre, hanem előbb bizzon meg egy jó magándetektivet, hogy a kicsike felől megbízható információkat szerezzen.
- c) Ha az információk tökéletesen megfelelnek Önnek, akkor keresse fel az érdekes apát, mondja el neki őszintén, hogy Önnek komoly szándékai vannak, de előbb - ezt bizonyára a legzordonabb Zách Felicián is természetesnek találja - közelebbről meg óhajt ismerkedni a bájos és szeretetreméltó gyermekkel.
- d) Ne forduljon ilyen kérdésekkel az ujságok szerkesztőségéhez, mert azoknak egyéb a dolguk, minthogy az árkádiai pásztoroknak esti kurzusokat adjanak.

A SZÉDELGŐ.

A történet annyira mindennapi, hogy nem is lenne érdemes foglalkozni vele, de a pointe, mely egyáltalában nem mondható banálisnak, elég érdekes és jellemző ahhoz, hogy ezt az egész kortörténelmi esetet szóvá tegyük. A történetnek két szereplője van: a férj és feleség. A férj az ismert teherhordó állatok közül való, akik szívesen törik magukat reggeltől estig a legnehezebb munkában, csak hogy ő nagysága finom toalettekben járhasson, elegáns fürdőkben tölthesse a nyarat, s a színházban, a hangversenyteremben, a prédikátumos hölgyek szomszédságában ülhesse. Ő maga gyűrött kabátban, rojtos kézelőben jelenik meg a nyilvánosság színe előtt, rossz ötös szivarokat szí, s míg kedves neje a hús hullámokban kacér úszóöltözetekkel ragadja el az udvarlóit, ő kilógó nyelvvel, verejtékes homlokkal lohol a pesti aszfalton, silány korcsmákban ebédel, s legfőlebb szombaton este rándul le a fürdőbe, hogy a családi tűzhely képzelt melegét élvezhesse. Ilyenkor úgy fest ő nagysága mellett, mint egy polgári ruhába öltözött hordár, s ezt az elegáns asszony meglehetősen érezteti is vele. De hogy is ne! Hiszen ő, a »jó családból való« fiatal leány, valóságos martiriumot követett el, amikor ehhez a Schlehmil Péterhez feleségül ment. Hogy ez a Schlehmil Péter fárad, dolgozik, liheg érette, hogy idő-nap előtt megöregszik, hogy az életből a munkán kívül nincs egyéb élvezete, - ugyan, hát van olyan ostoba ember, aki ezt is érdemnek kvalifikálja? Köszönje meg az a kómikus figura, hogy az ilyen szép, ünnepezt, elegáns asszony a nevét viseli, s hogy néha - amikor különben jó kedvében van - még azt is kegyesen eltűri tőle, hogy az éjszaka leple alatt magához szorítsa. Vajjon ez is nem százszor, sőt ezerszer több annál, mint amit ez az igavonó barom megérdemel?

Azt hiszem, senki sincs Önök között, t. olvasók, aki ő nagyságát, s kedves férjét közvetlen tapasztalásból ne ismerné, hiszen az ilyen házasság éppenséggel nem tartozik a ritkák közé. Az alakok itt meglehetősen banálisak - Budapesten, ha a kezünket kinyújtjuk, okvetetlen megfogunk egy efajta férjet - de az én történetem mégse tartozik a mindennapiak közé, mert a vége nagyon eltér a rendes, megszokott sablontól. A férj ugyanis, akiről szó van, nem olyan szerencsés, mint a kollégái. Annyiból nem, hogy a munkája kevesebbet kamatozik, mint amennyire szüksége van. Hiába gyötrődött, hiába lihegett, mióta az eszébe jutja: az üzletek mindennap rosszabbul mentek, egyre több szédelgő akadt, aki furfangosan rászedte, szóval: elérkezett egyszer az a pillanat, amikor sehonnét se lehetett többé megszerezni azt a pénzt, amire ő nagyságának szüksége volt. És ekkor - mit tehetett volna más? - a szerencsétlen ember rálépett arra az ösvényre, mely egyenesen Kisfaludy fogházigazgató úr karjaiba vezet: sikkasztani kezdte az alkalmazottjai kaucióit, sőt új és új alkalmazottakat szerződtetett, csak hogy minél több kauciót sikkasztthasson. Ez a manőver csak akkor szűnt meg, amikor a rendőrségtől egy detektív jelentkezett az irodában, s a főnök urat, egylovas bérkocsin, beszállította az úgynevezett központba. Ez a központ nem teketóriázott sokat, hanem néhány furfangos keresztkérdés után, egyszerűen letartóztatta a boldogtalan teherhordót, abban a pillanatban, amikor a nagyságos asszony éppen teljes gözzel Siófokra készülődött, hogy barát-nőit az új toilettjeivel megpukkassza. A váratlan epizód után azonban egyelőre lemondott az útról, e helyett elájult és sírógörcsöt kapott, majd - mikor fellocsolták - telefonált az ügyvédjének, hogy adja be sürgősen a válópört.

- De hiszen tisztára csak ő miatta sikkasztottam! - kiáltott föl a boldogtalan férj, mikor cellájában a szomorú hírt közölték vele.

Ő nagysága azonban, mikor e nyilatkozat felől értesült, haragosan vonta össze gyönyörű szemöldökét.

- Akármilyen sikkasztott, - mondta nemes megbotrányozással - azt senki se kívánhatja tőlem, hogy egy megbélyegzett emberrel, egy börtönviselt szédelgővel, együtt éljek. Engem leánykoromban úgy neveltek, hogy soha, semmit se kellett nélkülöznom abból, amiben csak valamikor örömem telt. Nem azért mentem férjhez, hogy rossz ruhákban járjak, s hogy a lemondás erényében gyakoroljam magamat. Az uramtól jogosan megvárhattam, hogy minden jóval elhalmozzon, - hogy honnan vette a pénzt, ez kizárólag csak ő reá tartozott. Azt se bántam volna, hogy sikkaszt, ha a bűne a világ előtt ki nem tudódik. De így vége köztünk a barátságnak, mert egy gazemberrel nem lakhatom egy föld alatt. Sajnálom, de én nem születtem arra, hogy mártír legyek...

Aki ezt az esetet beküldte nekem, arra kér: mondjak kemény ítéletet az asszony felett, aki ilyen galádul cserbenhagyja azt az ostoba és magáról megfélelkezett boldogtalant. Nem teszem, mert ellenkeznék a meggyőződésemmel: annak a bestiának tökéletesen igaza van. Sajnálunk talán lehet azt a szegény félbolondot, de együtt nem érezhetünk vele: a férfi, aki becsstelenné lesz, csak hogy a felesége drága toalettekben járhasson, valóban rászorul arra a büntetésre, hogy éppen az hagyja legelőször a faképnél, akinek kedvéért a becsületét feláldozta. Ez a legtisztább nemezis, melyről az antik bölcsek beszélnek. Az az asszony, aki alávaló költekezésével az ura életét és tisztességét tönkretenni akarja, bizonyára megérdemli, hogy ép úgy kikergessék a házból, mint azt a másikat, aki a hitvesi becsületéről megfélelkezett. Az a férj, akinek nincs meg ehhez az ereje, föltétlenül érdemes a részvétünkre, de nem érdemes arra, hogy a sors attól, a nagy és borzalmas fájdalomtól megkímélje, melynek az a szegény sikkasztó áldozatul esett.

JEGYESEK.

Mi öregek, hiába mosolygunk, a fiatalok előtt még a legszenzációsabb politikai kérdéseknél is százszor, sőt ezerszer aktuálisabb az a kérdés: vajjon nem vérlázító igazságtalanság-e, hogy a szerető sziveket, valami ostoba hagyomány erejénél fogva, a társadalom még olyankor is elválasztja egymástól, mikor boldogságuknak semmiféle akadálya se lenne. Arról van tudni-illik szó, hogy a jegyesség hosszú időszaka tulajdonképpen a legkegyetlenebb barbárság, mert ha már minden illetékes faktor meg is győződött róla, hogy a két szerelmes teremtés egymáshoz való, ridegen arra kényszerítik őket, hogy hetekig, néha hónapokig várjanak arra a boldog napra, amikor a kicsike fészükbe bevonulhatnak. A szülők többnyire hallani se akarnak afelől, hogy a jegyesség lehetőleg kurta legyen, mert Isten tudja miért, de az öregek szinte dehonesztálónak tartják, ha a jegyváltást az esküvő nyomon követi.

- Nekik könnyű, írja nekem egy kis leány, aki vagy hat hét óta egy derék fiatalember menyasszonya, mert őket már nem izgatja az a tudat, hogy az új fészüket megalapítják. Az édesanyám huszonöt év óta korlátlan ura a gazdaságának, s így neki ugyancsak mindegy, hogy engem két hónappal előbb vagy utóbb szólít-e majd a mindenesleány nagyságos asszonynak. De nekem - miért ne vallanám be? - bizony egy nappal se mindegy. Majdnem elégek a vágytól, hogy a kis uram karján távozhassam el az oltár mellől, hogy menyecskésen bekötött fejjel sürgölődhessem a lakásban és a konyhában, - s ezek a szívtelenek arra kényszerítenek, hogy minden cél nélkül itthon rostokoljak még másfél hónapig. Ugyan, mire való ez a nevetéses halogatás? Egyáltalában miért kell a jegyeseknek két-három hónapig is várniok, amíg végre egyesülhetnek egymással? Vallja be, hogy ez meglehetősen ostoba szokás, melynek nincs más értelme, mint hogy a fiatal leányokat halálra bosszantsák. Ha tőlem függne, akár holnap törvénybe iktatnám, hogy a jegyességet legfőljebb negyvennyolc óra alatt követnie kell az esküvőnek is.

Amint látják, ez a derék kis leány nem igen fogja elnyerni a türelmesség rekordját, bár nincs kétségem felőle, hogy akárhány társa akad, aki lelkesedéssel magáévá teszi az indítványát. Én magam, bár nem tartozom a barbár szülők közé, s ősz hajam ellenére is meg tudom érteni a szerelmesek lelkiállapotát, ezt a negyvennyolc órás határidőt nem tartom egészen praktikus gondolatnak. Igaz, igaz, az ember, ha tizennyolc éves és szerelmes, nem lehet oly higgadt, mint egy taplószívű aggastyán, de ez a határidő, úgy vélem, még egy rózsásarcú kis menyasszonynak is nagyon kurta. Persze, gyönyörű dolog volna, ha az életben is úgy történnék minden, ahogy a romantikus operettekben, ahol az apa így szól az előtte térdelő szerelme-
sekhez:

- Fogadjátok áldásomat gyermekeim, s legyetek oly boldogok, ahogy én kívánom! Hé Julcsa, szaladjon csak át a plébános úrhoz, s mondja meg neki, hogy egy negyedóra mulva megtartjuk a leányom esküvőjét.

Ez volna kétségen kívül az ideális állapot, de az élet, fájdalom, nem hasonlít e regényes operettekhez. Az esküvő nem csupán a boldog szerelem apotheózisa, hanem egyúttal polgári ügylet is, melynek fontos és életbevágó következményei vannak. De még ha nem így lenne is, akkor se tartanám helyesnek, hogy az örömapa ilyen statárialiter küldje át a szobaleányt a plébánosért. Még pedig azért nem, mert a fiatalok főképp a jegyesség időszaka alatt ismerik meg egymást. Alaposan ugyan ilyenkor se ismerik meg egymást, de a hat-nyolc hét is mindenestre jobb a semminél, ha arról van szó, hogy két fiatal teremtés egy egész életre egyesüljön egymással. A mátkaság ideje alatt - bár mind a két fél gondosan eltitkolja a hibáit - mégis akárhányszor kiderül, hogy a lángoló szerelmesek nem valók egymáshoz, s így még esetleg van idő hozzá, hogy a kötést közmegegyezéssel felbontsák. De ettől a szemponttól

eltekintve is, feltétlenül hasznos, ha a leendő házastársak még az esküvő előtt minél jobban megismerkednek egymással. Én, ha arra szólítanának fel, hogy ebben a kérdésben döntvényt hozzak, azt mondanám: a jegyesség időtartamát mindig attól kell függővé tenni, hogy a fiatalok ismeretsége mikortól datálódik? Ha gyerekkori pajtások, vagy legalább is tíz-tizenöt év óta megszokták a gondolatot, hogy valaha együtt fogják leélni az életüket, akkor még a kéthetes jegyesség is tökéletesen elegendő; de ha a házasságot - mint ahogy mostanában divat - csak futólagos ismeretség előzte meg, akkor még a háromhónapos mátkaságot se tartom túlságosan hosszúnak. Mert mindig jobb, ha az ember a mátkaságot találja hosszúnak, mint ha később, a házasság ideje alatt, kap a türelmetlenségtől ideggörcsöt.

SÉRTŐDÉSEK.

A sértődés, mely bizonyos tekintetben közös betegsége az egész emberiségnek, aligha grasszál valahol oly hatalmas mértékben, mint minálunk. A legtöbb ember napjában egyszer okvetetlen megsértődik, függetlenül attól a pozíciótól, melyet a társadalmi életben elfoglal. A képviselő sértődöttön vonul félre, ha a miniszter egy fokkal hidegebben viszonzta a köszönését, az ügyvéd megsértődik, ha a tárgyaló bíró az ékesszólása zsilipjeit egy brüszk közbeszólással elzárja, az orvos morózus arccal veszi tudomásul, hogy a páciens nem tartja szentírásnak mindazt, amit ő a betegágyánál enunciól. Az úriasszony megsértődik, ha az előkelő estélyre meg nem hívják, de esetleg akkor is megsértődik, ha meghívják, mert a levél hangja nem felel meg teljesen az ízlésének. A kávéházi vendég a maga méltatlan lealázásának veszi, ha két másodpercen belül nem kapja meg azt az ujságot, melyet a pikkolótól kért. A vidéki fiatal úr haragos arccal veszi tudomásul, hogy a kaszinó rendező-bizottságába nem választották be, de az arca akkor se lesz barátságosabbá, ha beválasztották, mert így meg abban lát célzatos tendenciát, hogy nem ültették bele az alelnöki vagy a főpénztárosi méltóságba. A nyárspolgár panamáról beszél, ha nem választják meg iskolaszéki tagnak, az iskolaszék csúf mellőzésről beszél, amiért nem vették föl a bizottsági tagok listájába. Akit egy estélyre, egy eljegyzésre, egy esküvőre, egy névnapra meg nem hívtak, akinek a köszönését nem úgy viszonzozzák, mint az abruzzói herceget, akinek a szerelmi vallomására nem csókkal és lázas öleléssel válaszolnak, akinek a villamos kalauz nem »parancsoljon, nagyságos úr« - megszólítással adja vissza a husz fillérjéből kijáró nyolc fillért, az mind a legkomolyabban megsértődik, s föltétlenül meg van győződve afelől, hogy embertársai viselkedése és tettei mögött határozott mellőzés és kisebbités rejtőzik.

Mindezt régen tudom, s polgártársaimnak e csúf betegség iránt való fogékonyságát jól ismerem, de mégis meglep az a levél, melyet egy intelligens úriasszony intézett hozzám. Ez a fiatal és szeretetreméltó hölgy keservesen panaszkodik amiatt, hogy őt érzékenyen megsértették, s mivel nem tudja, hogyan szerezzen magának elégtételt, hozzám fordul, hogy tanácsaimmal a szolgálatára legyek. Panaszának az a lényege, hogy a törvényszéki elnök, a város egyik legtekintélyesebb polgára, a minap meghalt s gyászbaborult özvegye, aki a halálesetet díszes partecédulában tudatta a kisváros értelmiségével, őt - bizonyára szándékosan - nem tisztelte meg a gyászjelentéssel. »Mindenki kapott partét, - írja izgatott levelében - mindenki, aki csak valamit is számít az idevaló társaságban. Én azonban, aki vagyok annyi, mint akárki, nem kaptam, még pedig bizonyosan azért, mert az a felfuvalkodott nő örömet talált abban, hogy ilyen módon megsértsen. Roppantul lekötelezne, ha megírná, hogyan viszonzom ezt a szemtelen és bizonyára tendenciózus mellőzést«.

Merem állítani, hogy engem már a legnagyobb abszurdumokkal se lehet kihozni a sodromból, de ez a levél megtette azt, amire immár hosszú évek óta nem vagyok képes: őszintén és a legnagyobb mértékben megdöbbenett. Hogy a sértődés még a koporsó mellett is grasszálhat, ezt még én se hittem, aki pedig mindent elhiszek, s aki szeretett polgártársaimat még a legörültebb lehetetlenségek elkövetésére is képeseknek tartom. Önagysága szakasztottan úgy ír, mintha egy vidám és kedélyes mulatságon mellőzték volna, s mintha valami nagy kitüntetés lenne, ha valakit egy temetésre meghívnak. A gyászszertartásnak ez a batyubállal vagy névnap mulatsággal való összetévesztése már csakugyan több a soknál, sőt több mindannál, amit eddig nálunk a sértődés terén produkáltak. Pedig az európai rekord ezen a téren ősidőktől fogva állandóan a miénk volt.

Ugyan mondja csak, kedves, érzékenylelkű, nagyságos asszonyom: nem gondolt egy pillanattal se arra, hogy a mellőzésnek más oka is lehetett, mint az, hogy Kegyedet tudatosan

megsérteni akarták? Nem gondolt például arra, hogy egy gyászbaborult özvegynek az ura koporsója mellett talán más egyéb is járhat az eszébe, mint a temetésre meghivandók névsora? És nem hiszi, hogy lehetnek pillanatok az életben, mikor valaki ártatlan is lehet abban, hogy az etikett szabályai ellen vétetni merészelt? Én azt ajánlom, tegye jégre a haragját addig a napig, amelyen a törvényszéki elnökné majd a legidősebb leányát férjhez adja, s Önt, aki minden tiszteletre érdemes, elfelejti meghívni az esküvői ebédre.

KARÁCSONYI AJÁNDÉKOK.

Ez ugyan nem mindennapi probléma - egy évben csak egyszer aktuális - de azt hiszem, mindenki szívesen veszi, ha szóvá teszem, hiszen hetek óta egyéb se jár az eszünkben, mint ez a súlyos és (ne tagadjuk) fölöttébb kellemetlen kérdés. A szent estéről van szó, mikor a gyermek-Jézuska láthatatlan aranyszálakon lebocsátkozik hozzánk mennyei országából, hogy békét és szeretetet lopjon a szívünkbe. Gyönyörű és poétikus nap ez, melynek hangulatai bölcsőnktől a sírunkig elkísérnek bennünket, de van egy kínos mellékmotívuma, mely a legszebb hangulatot is megrontja: az, hogy mit veszünk ajándékba azoknak, akik tőlünk várják, hogy itt a földön a kis Jézuskát képviseljük? Ez a kérdés - önök, szegény olvasóim, ezt ép oly jól tudják, mint én - sok-sok álmatlan éjszakát szerez mindnyájunknak, hiszen valamennyien kivétel nélkül azok közé tartozunk, akik az ajándékozás műveletében az aktív, vagyis a cselekvő szerepet játsszuk. Kedves nőnk önagysága, aki különben szerény és takarékos háziasszony, s imádott gyermekeink, akik a városrész legkülönb legényei és kisasszonyai, hamarosan elintézik a súlyos problémát, mert nekik csupán az a kötelességük, hogy figyelmességüket elvileg bebizonyítsák irántunk. Önagysága egy ötkoronás nyakkendővel nyugtatja meg háborgó lelkiismeretét, a kis fiam és a kis leányom pedig még olcsóbban bonyolítják le az ügyet: türelmetlenül elszavalják előttem a Pósa bácsi valamelyik ünnepi versikéjét. Azért türelmetlenül, mert mielőbb szeretnének a végére jutni, hogy az én ajándékaimat átvehessék. Tőlünk ugyanis szerető családunk nem nyakkendőt, s nem elméleti jókívánságokat vár, hanem drága és finom ajándékokat, hiszen, teringettét, azért vagyunk férfiak, hogy gavallérok legyünk. A bájos és drága teremtések, akik büszke férfi-szívünket élethossziglan kibérelték, nemes egyszerűséggel szólnak hozzánk, miközben puha kis kezükkel a tüskés ábrázatunkat végigsimogatják:

- Tudod, hogy én sokkal igénytelenebb vagyok, semhogy drága ajándékokra vágyakozzam. Engem az is boldoggá tesz, ha egyszerűen megcsókolsz, de ha mindenáron meg akarsz lepni valamivel, akkor ne holmi haszontalanságra fecséreld a pénzedet, hanem olyasmire, ami nemcsak szép, hanem praktikus is. Ezzel szerezed nekem, fiacskám, a legnagyobb örömet.

Meghatottan nézünk hűséges hitvesünk szemébe s a lelkünk mélyén valami újfajta burgonyamorzsológépre vagy két tucat finom zsebkendőre gondolunk, ami egy jó háztartásban bizonyára mindég elkel. De életünk osztályosa nem enged időt rá, hogy tovább törjük a fejünket, hanem így folytatja:

- Tudod mit? Végy egy pár csinos boutont, mert ezt a mostani gyöngyös függőmet már a lelkemből meguntam.

Szeretnők megkérdezni, hogy mennyiben tartozik a bouton a praktikus ajándékok közé, de mivel még a gondolattól is remegünk, hogy holmi fukarkodó szatócok színében tűnjünk föl, hát szelid melancholiával indulunk el hazulról, hogy két jó váltókezeset fölhajszoljunk, s mivel ez a művelet nem tartozik a legkönnyebbek közé, hát akárhányszor így sóhajtunk föl a lelkünk mélyén:

- Kis Jézuska, mi még belenyugodnánk valahogy abba, hogy téged itt a gyarló földön képviseljünk, de nagyon kérünk, tégy te is valamit érettünk s töröld el égi jóságoddal a váltókezesi intézményt... Add, oh uram, hogy egyetlen aláírásra is leszámítolják a szövetkezetek a váltóinkat...

Igy sóhajtunk föl, de fájdalom, nincs sok reménységünk rá, hogy odafönn a könyörgésünket meghallgatják. És így most is, mint sok-sok év óta annyiszor, remegve csöngetünk be a jobb módú barátaink ajtaján, míg a zsebünkben egy világoszöld váltóürlapot szorongatunk...

Helyes-e, hogy így viszonyainkon felül költekezünk a szent karácsony alkalmával? Kivánja-e tőlünk a glóriás gyermek, hogy ötvenhatos kamatra vegyünk föl pénzt, csak hogy imádott családjunknak örömet szerezzünk? A kis Jézus alkalmasint tünődve rázza meg a fejét mennyei atyja oldalán, s így szól, miközben a tülekedő földiekre letekint:

- Ezek az emberek - úgy rémlik nekem - pár száz év óta félremagyarázzák a tanításaimat... Én ugyanis sohase kívántam senkitől, hogy a születésem napján tönkretegyje magát...

Igy szól az égi gyermek odafönn, de beszédét a halandó emberek meg nem hallják. Reszketve, lehorgasztott fővel ácsorognak a szövetkezetek kapui előtt, ahelyett, hogy szívükben a béke és a megelégedés harmóniájával várnák ama szent éjszaka elérését. És botorságukban azt hiszik, hogy a Jézus szellemében cselekesznek, amikor a szeretet örve alatt a vesztükbe rohannak...

- & -